

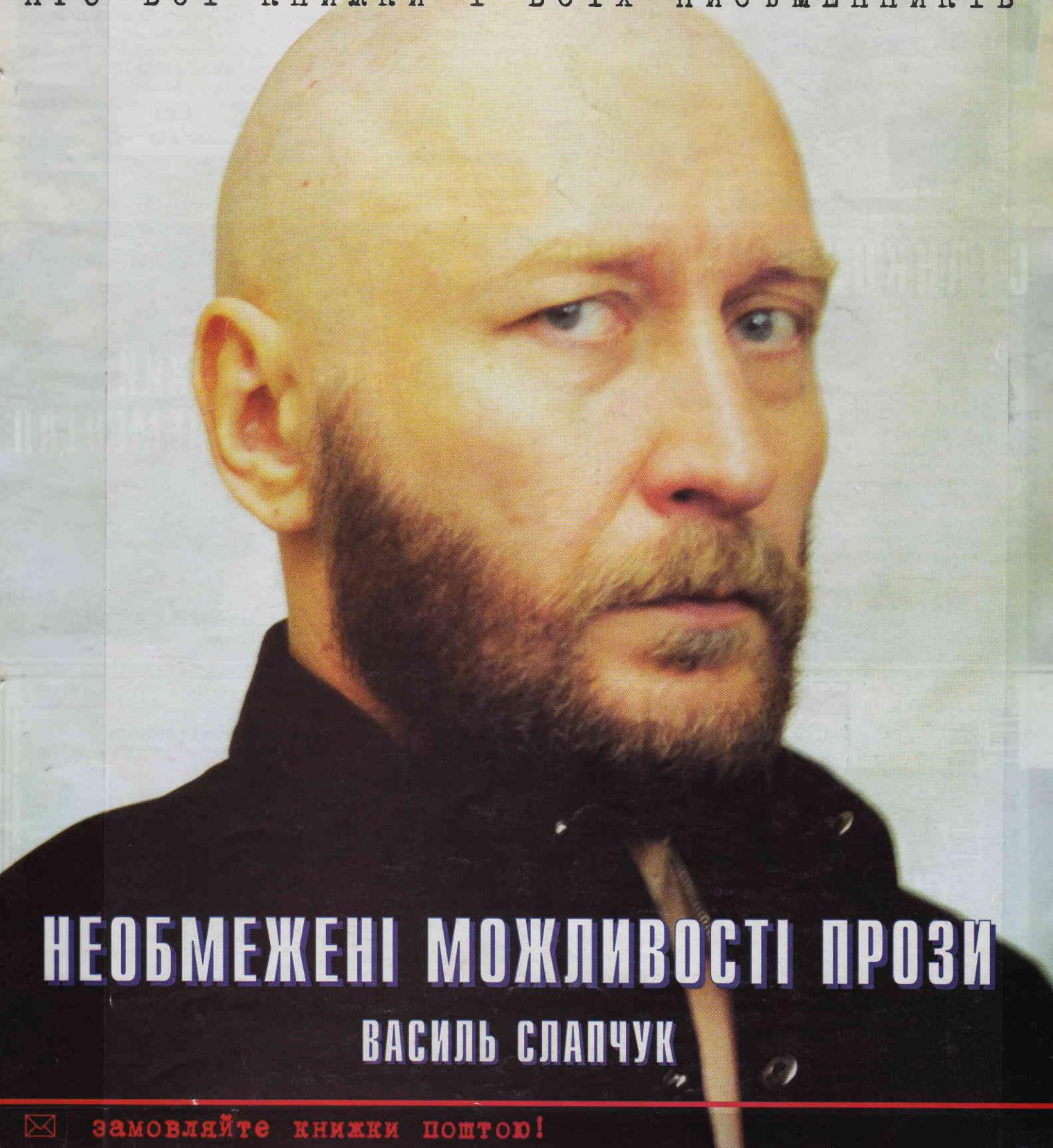
КНИЖНИК

ІНДЕКС
21644

review

#01-2004

ПРО ВСІ КНИЖКИ І ВСІХ ПИСЬМЕННИКІВ

НЕОБМЕЖЕНІ МОЖЛИВОСТІ ПРОЗИ

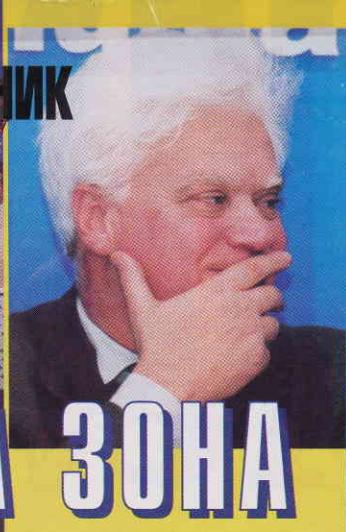
ВАСИЛЬ СЛАПЧУК

✉ замовляйте книжки поштою!

ФАКТИЧНА ЗОНА

www.unian.net

Президент Асоціації українських письменників **Тарас ФЕДЮК** презентував новий поетично-книжковий проект **Зона Овідія**. Втілювати його у життя (50 книжок) взялося видавництво «Факт», головний редактор котрого, **Леонід ФІНКЕЛЬШТЕЙН**, зауважив, що він береться не за будь-який грантовий проект, а лише за такий, що має неабиякі резонансні потенції. Спонсором проекту виступив народний депутат **Олексій КОЗАЧЕНКО**. У відповідь на запитання журналістів, чому пан Федюк «зрадив» львівському видавництву «Кальварія», із яким раніше здійснював усі АУПівські проекти, той відповів: «З огляду на відповіальність проекту перед кращими українськими поетами, ми не ризикуємо на співпрацю з необов'язковими партнерами».

СТАНКОВА КНИЖКА

Директорка харківського видавництва «Акта» Галина ФЕДОРЕНКО спільно з мистецтвознавцем Ольгою ЛАГУТЕНКО зорганізували у Національному художньому музеї виставку «Відкрита книга», де представлено найяскравіші зразки книжкового дизайну та ілюстрації трьох останніх років. Паралельно відбулася наукова конференція «Художній образ книги: традиції та сучасність», яка, на думку організаторів, мусить проходити щороку.

УЖГОРОДСЬКИЙ ЕЛЕМЕНТАЛ

Одна з найрезонансніших презентацій Ужгородського ярмарку «Книжковий Миколай» (додатніше див. с.14-15) — зустріч читачів з **Василем ШКЛЯРОМ**. Читачами Ключа, Елементала та Кровляжана виявилися переважно студенти та журналісти.

**«Книжник-Review» передплачуєть
276 проповідних книгарень України.
Реклама у нас —
шлях до прилавків.**

» Кольорові шпалти

1-ша сторона обкладинки кутова реклама	2000
2-га сторона обкладинки	1500
1/2 шпалти	800
3-тя сторона обкладинки	1300
1/2 шпалти	700
4-та сторона обкладинки	1800
1/2 шпалти	900
Внутрішні шпалти	1000
1/2 шпалти	550
1/4 шпалти	300
Центральний розгорт (дві шпалти)	2500

» Двоколірні шпалти

1 шпалта	600
1/2 шпалти	350
1/4 шпалти	225

» Блок (1/6 кольорової шпалти)

Вихідні дані на одне видання з анотацією, ціною і сканованою обкладинкою, адресою і телефоном видавця або реалізатора

» Блок (1/6 двоколірної шпалти)

Розцінки на розміщення реклами та інформації з 1 серпня 2003 р.

ПЕРЕВАГИ

Кольорова реклама на обкладинці і відворотах формату реєстрактабельний імідж фірми, садиться про її готовність до співпраці з новими клієнтами, робить ваші книжки упізнаваними для продавця, покупця і читачів.

ЗНИЖКИ З ОПЛАТИ

- 2-х публікації - 5%
- 3-х публікацій - 10%
- 4-х - 5-ти публікацій - 15%
- 6-ти й більше - 20%

ПЕРЕВАГИ

Уможливлює розміщення більшого обсягу інформації про книжки, автора, фірму (інформаційні статті, інтерв'ю).

ПЕРЕВАГИ

Комерційно найпопулярніші з показчиком цінайдість.

Розміщення зображення

обкладинки книги з короткою анотацією на сторінці «Книга-поштою» — 200 грн.

Тел./факс: 416-05-57
e-mail: galina@elitprofi.com.ua

* Ціни вказано без урахування податку на рекламу.

ЗМІСТ

6-7 СВОБОДА ЯК ЗБОЧЕННЯ

8-9 1 + 2 = love

11-13 ПРО ЦЕНЗУРУ,
100 ДОЛАРІВ
І ДАР БОЖИЙ14-15 ЯК МИКОЛАЙ
ЗАКАРПАТЯМ ТРЯС16-17 ЧОМУ
ПОЯРКОВ НЕ ХОЧЕ
БУТИ ДУРНЕМ26-28 ВІРТУАЛЬНА
БУКВО-ОРФЕЙНА
МОНОПОЛІЯ

Засновник і видавець:
ТОВ «Редакція газети «Книжник-Ревю».

Виходить з серпня 2000 р.

Свідоцтво про реєстрацію:

КВ №4463 від 11 серпня 2000 р.

Передруки і переклади дозволені лише за згодою редакції. Редакція може не поділяти погляди авторів. Відповідальність за достовірність інформації несуть автори публікацій, реклами © — рекламидації.

Головний редактор: Костянтин Родик;
перший заступник — Галина Родіна;
заступник — Дмитро Стус;
верстка — Роман Марчишин.

За підтримки
Фонду сприяння
розвитку мистецтв.
Почесний Президент —
Анатолій Толстохов

Адреса редакції: Андріївський узвіз, 2-в,
Київ-70, 04070.

Тел.: (044) 238-65-19, 416-05-57.

Адреса для листування: а/с 135, Київ-70, 04070

e-mail: booker@review.kiev.ua

Індекс «Книжник-Review» — 21644.

© «Книжник-Review» 2004

Друкарські роботи забезпечило ДКПП «Тираж»,
вул. Сагайдачного, 25-Д.

Зам № 1

Наклад — 5 000

ВАСИЛЬ СЛАПЧУК:
Я СВІДОМО ОБРАВ РОЛЬ
ГОГОЛІВСЬКОГО АНДРІЯ

Існують люди, біля яких тепло, затишно, і ні на мить не полішає почуття, що знаходишся поруч із непересічною людиною. Не знаю, як про нашу добу згадуватимуть нащадки, але я б волів, щоб про мене згадували як про сучасника Василя Слапчука. Людину, яка перемогла всі обставини й не лише спромоглася зберегти любов до світу, а й учить це робити інших. Та й скорочені ініціали його В.С. — Василь Слапчук, до болю нагадують мені інші: В.С. — Василь Стус. А коли так, то гріх не зайнятися провокацією, що я зробив, запропонувавши авторові 17-ти книжок і ветерану-афганцю дати відповідь на кілька драстичних питань.

В.С. про своє входження у світ: — Із людської точки зору народження до певної міри завжди випадкове, — закономірна й обов'язкова лише смерть. Ми забагато ували прицілемо дію нашої появи на світ. Дуже складно з'ясувати причетність до власного народження. Мова не про зачаття, яке, зрозуміла річ, було вибором моїх батьків чи, може, випадковістю, що підстерегла їх, а про народження як входження у світ. Хочеться думати, що цей процес відбувався за моєї активної участі. Мої перші вольові та фізичні зусилля увінчалися успіхом: 23 грудня 1961 р. (одразу ж після цього день пішов на збільшення) я переможно заплакав у пологовому будинку Берестечка.

На ту пору мій батько з'ясував для себе, що він не готовий бути моїм батьком, отож я, знову таки, досить вдало вписався до драматичного контексту. Не знаю тільки, як тлумачити той факт, що народився я восени місячним. Такі, кажуть, не виживають. Але Бог милував мене. Важив я трохи більше двох кілограмів. Годували (поїли) мене чомусь не молоком, як усіх дітей, а чаем. Якщо зважити на те, до яких розмірів я виріс і наскільки зміцнів, то запросто міг би заробляти на рекламі чаю. А тоді я був дрібненьким жабеням із поморщеною шкірою.

Моя сусідка Софія Михайлівна (вчителька початкової школи) усе своє життя нагадувала мені, як мастила мене гусячим смальцем, а я, мовляв, худобина невядчна, роблю їй одні збитки. Думаю, що визначальним у моєму житті стало не те, чим я був обділений від народження, а те, що Софія Михайлівна гусячого смальцю для мене не шкодувала.

В.С. про суб'єктивно важливих для цього письменників: — Не знаю. У кожній національній літературі (не кажучи вже про світову) можемо знайти кілька «літературних стовпів» — оперта для власної творчості, незалежно від того, загальноизнані вони, чи це наші особисті авторитети. Але річ у тім, що мое небо тримається не на стовпах, а на дошових струменях. Точок дотику багато, кожен дотик як заштранг, але всі разом вони служать мені добрым опертям і, водночас, — подразником. Щось на зразок аплікатора.

У мене ніколи не було літературних кумирів. Я збудований так, що, захоплюючись, не потраплюю під вплив. Хоча люди мислять так вузько й однаково, а тем у літературі так мало, що в творчості будь-якого

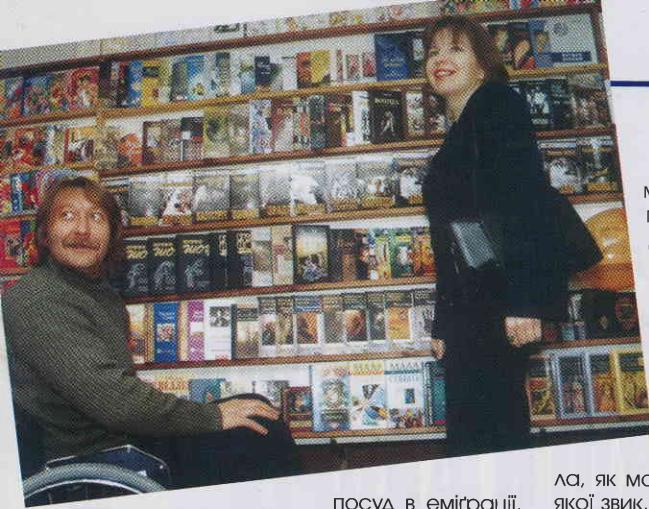
писменника легко видивитися цілу галерею відображень його попередників та сучасників. Тому ще раз кажу: я не знаю.

В.С. про свої життєві девізи: — У мене немає девізів. Звісно ж, я визначаю для себе якісь правила, але вони — для внутрішнього користування, вони не є наочними, і я їх не афішуую. Попри те мені подобаються такі формули — згустки мудрості, іх можна писати над дверима та на пропорі, можна прикрасити корону чи персня, підперти власний імідж, чи навіть керуватися, але девіз — то лише своєрідний компас (засіб для орієнтації).

Якщо ж уявити себе серед океану з компасом і без корабля... обираючи девіз, людина заганяє себе у клітку дефініції. Я ж не шукаю для себе визначення. Дати визначення — це звузити, а я прагну розширити себе.

В.С. про кохання у свою житті: — Мені здається, що роль кохання в будь-чому житті — визначальна. За умови, що людина не імітує почуття, а здатна його переживати. Кохання — це те, що буде людину, але воно буває нищівним і руйнівним. Це, так би мовити, узагальнення. Якщо ж говорити конкретніше, то я не знаю, яким би був сьогодні, коли б не зустрів жінку, до якої мені треба було рости, і заради якої я вирішив змінити себе. Добре, що це трапилося тоді, коли мені було трохи більше двадцяти. Нічого важливішого й головнішого, ніж кохана жінка, для мене не було. Я свідомо обрав роль гоголівського Андрія: жінка стала моєю Батьківчиною. Я не шкодую за цим. Як не шкодую, що пізніше довелося мити

посуд в еміграції.

Людина подібна на клепсидру: аби не припиняється відлік часу, потрібно мінити положення, жінка ж, як жодні стихі чи обставини, вміє перевернути чоловіка з ніг на голову. Ще так, що це йому тільки на користь.

В.С. про роль мистецтва в житті «афганців»: — У цьому пасіні війна нагадує інститут культури, вона нітрохи не наближує людину до мистецтва, не робить її естетом. Дивізії з митців «афганців» не сформували: роти не набереться, навіть на взвод замало буде. Якщо добре пошукати — назираємо неповне відділення. Як поціновувачі мистецтва, «афганці» також не в перших рядах. Для мене ж мистецтво (література) свого часу стало рятівним. Кажу без перебільшення. Та, коли розібралася, може виявиться, що я знайшов для себе ефективну підміну алкоголю. Однак мистецтво — не панацея, воно може бути й рятівним, і вбивчим. Підозрюю, що мистецтво замішане не так на джерельний воді просвітлення чи молоці пізнання та осмислення, як, значною мірою, на крові зіткнень уявного з реальним, і травм, які ми отримуємо після наших дитячих відкриттів у дорослому віці. Якби не прагнуло мистецтво гармонії, наразі воно буде розуміти на драматизмі та людських протиріччях.

В.С. про «Сліпий дощ» і прозу як спосіб порозумітися зі світом: — Перша

моя повість була видрукувана 1992-го. Були ще дві прозові книжечки для дітей. Але після мене надовго поглинула поезія, і ні на що інше в мене не стачало сил. Лише зрідка «висиджував» бля комп'ютера невеликі шматки прози, я навіть придумав для них жанрове визначення — вівіві (відступ від вівівів). Не знати, чи я вже все сказав у поезії, але, без сумніву, я сказав все, що хотів. Поезія мене втомила, як може втомити лише жінка, до якої звик. Є ще якісь, як тепер модно казати, поетичні проекти, але всі вони пов'язані з давніми ідеями. Дасть Бог, я їх реалізую, але вже, відволікаючись від прози. Мотивації, які спонукають помінти поезію на прозу, чимало, у тому числі й вік автора.

Спокушають широкі, майже не обмежені можливості прози. Спроби ідентифікації світу, сканування якихось окремих його ділянок. Світ — це вороже середовище, у якому людина повинна реалізовувати себе. Я не шукаю порозуміння зі світом, оскільки це означало б — погодитися з ним. Людина має би прагнути перемогти світ, як це зробив Ісус Христос, чи принаймні не дати собе впіймати, як це вдалося Сковороді. У кожного з героїв «Сліпого дощу» свої стосунки зі світом: герой першої частини переходить на бік світу, герой другої — бореться зі світом, герой третьої — утікає від світу. Кожен із них силується порозумітися в першу чергу з самим собою.

В.С. про національне й загальнолюдське: — Якщо вже вибудовувати таке співвідношення, то, на мою думку, воно повинне бути на користь загальнолюдського, бодай тому, що людину можна трактувати як сукупність психічних процесів, а вони протікають однаково і в українці, і в францу-

за, і в китайця... Національними можуть бути лише особливості, спричинені національними клопотами та інтересами. Проблема українців тому, що вони (себто ми) впрузли в ці клопоти. Таке враження, що нація обкурилася й спить, бо те, що відбувається у нас, тим же шведам навіть у дурному сміх не приверзеться. Ну ось, національне в мені взяло гору, і справ мені немає до загальнолюдського. А щодо героїзму, то він завжди індивідуальний.

В.С. про любов: — Апостол Павло ставить любов вище від віри, бо вірою чоловік вправдовується, любов — буде, вона досконала й ніколи не минає.

Повертаючись до роману, скажу, що розвиток усіх подій можна пояснити відсутністю, присутністю або спробою надбання любові (у романі локальніше — кохання). Любов — визначальна.

В.С. про добро й залежність від обставин: — Під впливом обставин людина здатна мінятися упороюж усного свого життя, однак у формуванні людини важиль не так фактор тиску обставин, але й, передусім, внутрішня сила, яка не дає обставинам розплідити людину на пляцок. Я ніколи не боровся з обставинами, намагався орієнтуватися не на те, успіреч чому повинен діяти, а на те, завдяки чому зумію відстояти себе. Просто робиш своє в запропонованих обставинах. Я приймаю правила цієї гри. Якою б жорсткю не була об'єктивна реальність, її завжди (чи майже завжди) можна пом'якшити суб'єктивним сприйняттям. Або — ускладнити. Я не намагаюся ускладнювати власного життя, але й не наполягаю на тому, щоб воно ставало легшим. За складних життєвих обставин важливо бути не так борцем, як філософом. Правда, не певен, що людина спроможна вибирати. Як Бог даста. До мене Бог милостивий.

ЧУДОВА СІМКА

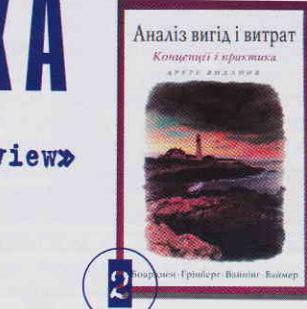
за версією експертів «Книжник-Review»

РЕЗОНАНС-РЕЙТИНГ НОВИНКОК

1. **Російсько-український словник:** 160 тисяч слів. — К.: Абрис, 1404 с.(п.)

Добрий словник — немов нескінченна бібліотека, у якій місця книжок посідають слова, які в компонуванні та взаємоперетіканні утворюють інших мовних процесах створюють не лише нескінченні галереї висловленіх думок, але й лякають безкінечністю невисловленого й не сформульованого. У новому словнику від «Абриса» кожне зі 160 000 слів-шухлядок (у «Новому російсько-українському словнику-довіднику» від «Довіри», до речі, лише 100 000 слів) читаць знає не лише точний та нормативно правильний варіант перекладу того чи іншого російського слова, але й варіанти перекладу ідіом, зрошені і фразеологічних зворотів — вічної проблеми перекладачів, яким майже ніколи не вдається остаточно позбутися русизму. Одне слово, маємо один із кращих словників за кілька останніх років.

2. **Аналіз вигід і витрат.** Концепції і практика. — К.: АртЕк, 568 с.(о.) ЗА ПІДТРИМКИ МФ «Відродження»

У другому виданні книжки американських професорів **Ентоні Е.БОАРД-МЕНА** (університет Британська Колумбія), **Девіда Х.ГРІНБЕРГА** (Мерілендський університет), **Ейдана Р.ВАЙНІНГА** (університет Сімона Фрейзера) та **Девіда Л.ВЕЙМЕРА** (університет Вісконсин-Медісон) розвинуто концептуальні основи, методи застосування, указано межі використання аналізу витрат і вигід на численних практичних прикладах та ілюстраціях. Автори розраховували «використовувати книгу під час вивчення курсів з прийняття рішень у державному секторі, а саме: аналізів державної політики, міському плануванні, державному керівництві, бізнесі...

16.00 грн
☒

в університетах як основний підручник курсу з аналізу витрат і вигід.., вважали, що книга буде корисною політичним аналітикам і державним керівникам. Цікаво, чи прочитав ті вже хтось із наших керманичів?

3. **Мирослав КОРОЛЬ.** Час достиглого каміння. Зорові вірші. — Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 176 с.(о.)

Немає меж експерименту. Та є експерименти бувають різні. Дехто любить експериментувати, хтось ставить діагноз на основі вивчення експериментів. Автор цієї книжки поєднує перше з другим, то накладаючи літери української абетки одну на іншу, то пробуючи їх виделкою. Враження — дивне, але за доброю уявою відповідного настрою навіть у такому тексті можна наколупати багато прихованіх змістів.

В.С. про містику й реальність: — У житті мене цікавить лише реальність, на прояви містички, якщо такі трапляються, я не звертаю уваги. Точніше, я їх констатую, але не бачу сенсу в цю містику заглиблюватися. Вона мене не збуджує, не інтригує, не спокушає. Хоча, не заперечую, це може бути цікаво. Але я знаю людей, для яких захоплення містикою переросло в психічну проблему. Наразі я зайнятий вивченням реальності. А реальність така, що спонукає до використання елементів містики в художніх творах. Для мене це не самоціль, лише хід, засіб, символ etc.

В.С. про берегинь і українську традицію: — Я прихильник традиції як ритуалу / церемонії. Конфуцій каже, що благородний муж, який має грунтовні знання літератури, може також не ухилятися від істини, якщо буде стримувати себе ритуалом. Я сьогодні є українцем лише завдяки традиції. Добре це чи зло — можна спречатися, але, на мій розсуд, це — правильно. Я не задумуючись обрав бі Килину до Верховної Ради, але в коханні освідчився б Катерині. Та я би я не кохав Катерину, цілком очевидно, що мені ж краще, якщо дружиною оберу для себе Килину. Килина хороша як дружина, Катерина — як коханка. Килина дратує своєю обмеженістю, Катерина — непослідовністю: відступилася від правил (згришила), ніби не знала, що вигнання з дому — це продовження тієї ж історії кохання. Мені її шкода, але треба відзначити, що вона нерозумна: не тим місцем думає. Килину на сентиментах «не розведеш», вона знає своє, але тільки своє — і більше ніц. Входить, що також розумом не відзначається. Москалеві радість, а Лукашеві, чи ще якому петрові, — хоч вішайся. Одна віддається всім, хто її полюбить, інша — усе життя біля господарства. Достоту — два лики нашої України. Пора вже, бодай у літературі, витворити якесь третє лице. Яку-небудь Дульсинею, заради якої українські чоловіки стали б вершити

подвиги. Бо інакше Катерині байстрюки проп'ють усе, що зберегла Килина.

В.С. про літературу шістдесятників: — Недавно в розмові зі своїм знайомим почув, що він вихованний на російській класиці. Відтак, згідно його логіки, я, як письменник, мав би бути вихованний на класиці українській. На жаль, мені довелося відзначати, бодай перед собою, що я швидше не вихованний зовсім, аніж вихованний на якійсь класиці. Шкільну програму до уваги не беру. У мене не було виховання, — лише самосвіта. Знову ж таки, не згадуючи лихим словом вищої освіти. Я так і не навчився переживати класику душою, тільки — розумом. Опрацьовувши матеріал, який треба було б переживати.

До літератури 1960-х я теж дістався з величезним запізненням. Ніби подивився якісь вирішальний футбольний матч або бій котрогось із братів Кличків у записі через кілька років. Без сумніву — цікаво, але всі емоції на місці. Звичайно ж, це перебільшення, бо деякі поети (прозаїкам я надавав менше уваги) таки зачепили мене за живе. Але це вже була класика. Цим можна було (і тепер треба) захоплюватися, але цього не варто було брати на озброєння. Ці митці лишали за собою настільки глибоке русло, що для літерата-початків'я існували реальна небезпека не вибратися. Якісь із поетів шістдесятників були мені навіть дуже близькі. Як читая залишившися з ними, а як людина, яка сама пише, мусив копати щось своє, занурюватися в чуже й незрозуміле, осягати далікое. Література 1960-х для мене — кілька окремих письменників, до яких я ставлюся з пістолетом.

В.С. про Волинь, Галичину й Велику Україну: — Без сумніву, поділ існує, але для мене важать лише державні кордони України. Із якого бік кутка ми не озирали нашу Вітчизну, мусимо бачити її як Україну Соборну. Гадаю, це єдино правильна позиція. Я, як волинянин, відмовляюся від будь-яких пре-

тензій до галичан та східняків, окрім територіальних. Усе, що їхнє — мое. Звичайно ж, і мое — їхнє. Отакою ідеальною є моя позиція. Ідилічною, бо всім відомо, що не тільки Дніпро розділяє Україну.

Взяти бодай мовне питання. Мені доводиться бувати на сході України, у Донецькій області, та на півдні — у Криму. І там я дійшов висновку, що проблема мови — це проблема україномовних західних українців. Поясню. Усі вони, потрапляючи до російськомовного середовища, переходять на російську, хоча ніхто від них цього не вимагає. Підкresлюю: *усі*. І гонорові галичани зі своїм затятим патріотизмом у тому числі. Зрідка українську можна почути, бо між собою таки спілкуються рідною мовою, але репліка вбік — уже російською. При тому, що потреби в цьому нема жодної. Я відповідаю за свої слова. Оскільки завжди їх з усіма розмовляю українською мовою. І ніколи ні від кого з місцевих жителів не почув лихого слова, ніхто й не глянув скоса. Може, тому, що роблю я це не з принципу, а тому, що це — мій природний стан. Я не докоряю їм своєю українською за їхню російську. Не акцентую на цьому уваги, не підкresлюю. І напевно, люди це відчувають. Мені легше знайти виправдання для російськомовних українців, які не розмовляють українською, ніж для україномовних, які переходять на російську. Ситуація настільки прикра, що її навіть коментувати не хочеться.

Афоризм від В.С.: — Уже згадуваний мною Конфуцій сказав: «Розпочинай із віршів, утвірджуйся в ритуалі й завершуй музикою». Поради великих прекрасні тим, що їх не треба дотримуватися.

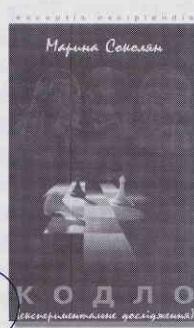
Відповіді провокував

Дмитро СТУС Kr

Василь СЛАПЧУК. Сокол'яна стріха Вітчизни. —
Луцьк: Волинська обласна друкарня, I 196c.(п)
(Редакція на «Сліпий ліс» див.: с.18)

16.00 грн

4

4. Марина СОКОЛЯН. Кодло (експериментальне дослідження): Повість. Сер. «Excerpts escriptis endis». — К.: Факт, 200 c.(п)

Шановний читачу, коли так трапиться, що таки доведеться взяти до рук книжку, опубліковану в серії, куди включають усе підряд, за винятком того, чого категорично не рекомендується ні читати, ані друкувати, то не спіши лякатися, бо навіть під час такого читання «помирати у фізичному сенсі зовсім не обов'язково. Ця справа належить до славетного «театру жорстокості» Антонена Арто», але навіть попри це слідкувати за експериментами молодої авторки таки справді цікаво. Особливо ж зваживши на те, що паралельно з головоломними викрутасами

35,50 грн

5

5. Тетяна ЯКОВЛЕВА. Руїна Гетьманщини: Від Переяславської ради-2 до Андріївської угоди (1659—1667 pp.). — К.: Основи, 6454 c.(о) За підтримки МФ «Відродження»

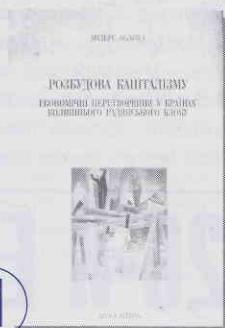
Нова праця відомого історика за повніє малодослідженій період української історії між Гадяцькою та Андріївськими угодами, або ж період «Руїни», яким історики звикло маркувати політичну кризу Гетьманщини, що мало наслідком її остаточне «послаблення і перетворення на урізану автономію». Зважаючи ж

6. Леся УКРАЇНКА. Роберт Брюс, король шотландський; Іван ФРАНКО. Як звірі правувалися з людьми; Королик і Ведмідь; Ворони і сови; Тарас ШЕВЧЕНКО. Сотник; Василь ДОВЖИК. Кам'яна дуга над безодненою; Цар Лев. Казка; Іван ПОЛАГУТА. Казки про сіре мишентято та рудого хом'яка; Валерій КАСТРОЧИН. Казки лісові галавинки; Володимир САМІЙЛЕНКО. На печі. Сер. «Дитяча шухлядка». — 32+32+16+

44,00 грн

7

48+20+20+24+56+44+36 c.(о)

Казки надруковані в книжечках та записані на касетках у виконанні Л.Дементьевої та В.Нечипоренка — прекрасний подарунок не лише дітям, а й батькам, які хочуть навчити дітей читати свої малечі.

7. Андерс АСЛУНД. Розбудова капіталізму. Економічні перетворення у країнах колишнього радянського блоку. — К.: Дух і Літера, 640 c.(о)

«Широке бачення проблеми, яке несе у собі ця праця, є унікальним. Нарешті посткомуністичні економічні реформи тут представлени відповідні географічні та історичні перспективи» (Єгор Гайдар, колишній прем'єр-міністр Росії).

ЗАМАХ НА МАЙБУТНЄ БЕЗ СЕМАФОРУ, ПІСЕНЬ І ТАНЦІВ

«Поеззии нужно зачирикать — стать глуповатой», — говорив своего часу, хоча й із іншого природи, Боріс Парамонов. І тоді, мовляв, маси потягнуться до книгарень, бібліотек або й на концертні виступи, аби побачити своїх кумирів, як це було в прісонопам'ятні 1960-ті.

Олег СОЛОВЕЙ

Навряд чи можливо сьогодні повернутися в шістдесяті в сенсі всенародної любові, але чому б і не спробувати? Так подумали **АНДРУХОВИЧ, ЖАДАН і БОНДАР** (Андрій). Єдине, що насторожує — а на чому вони, власне, зійшлися об'єдналися? Нічого спільногоміжного немає, якщо говорити принаймні про творчість. Хіба що відраза до римованої поеззії й така ж немотивована любов до верлібру? Непереконливо. Поготів, непросто повірити, що цим трьом поетам так уже набридла рима. Можливо, остаточні літератори як така? Тоді зрозуміло. І передусім це стосується Андруховича як патріарха, меншою мірою — Андрія Бондаря і зовсім не стосується Жадана, якого уявити поза літ-рок-поп-тощо дискурсами вже неможливо.

Якщо відверто, то я, як і Андрій Бондар, ніколи не вірив, що Андрухович не повернеться більше до вірювання. *Повертаються всі*, повернувся Андрухович. Єдине риторичне питання, яке виникає при цьому, — чи варто було повернатися? Себто — із верлібрами, тим часом як армія його читачів кілька років чекала нового роману (і «Дванадцять обручів» таки побачили світ). Попри все, чомусь немає бажання розглядати

Андруховича як дзеркало нашої актуальної літератури й поеззії зокрема. Можливо тому, що до нього вже звикли ставитися як до письменника-який-увесь-у-минулому.

Авторові сих рядків ходить виключно про книжечку **Maskul't**, оприлюднену видавництвом «Критика» у вигляді учнівського зошита на 48 сторінок, позаяк за концепцією діяльності щойно створеного поетичного тріо він спостерігати не мав змоги. А тим часом преса істерично повідомила про аншлаги. Не так часто відбуваються подібні акції останнім часом, не часто буває в Україні Сергій Жадан. От і після Maskul'tу вийшов був до Відня. І це виглядає правдивим дивом — їх вічне повернення до цієї країни і цих читачів. Хоча ще два роки тому мене переконували, що він (Жадан? Андрухович? Бондар?) уже не повернеться — мовляв, занадто приємно в тій Німеччині (Польщі, Штатах), аби повернутися до рідних калин і смерек і читати тут вірші. Але вони повертаються, властивуючи фактично безпрецедентну поетичну акцію в джазовому супроводі дружніх польських музикантів.

Книгу витримано у відповідному ситуації жанрі, про який говорити сумно, хоча й треба.

З одного боку, маємо, як сказав би який-небудь Єшкілев, сецесійну інтенціональність популярних і знаних у літпроцесі письменників до чергового поруйнування єрусалиму, себто якоїсь усталеної традиції. З іншого, хто сказав, хоч би й цим знаним та популярним, що традиція ця потребує чийогось втручання?

Верлібр, який так енергійно почали популяризувати наші автори, є найскладнішою формою поеззотворення. Такої думки був самого часу майстер версифікації Василь Стус. А ще не варто забувати таке: що американців добре, українцеві, можливо, смерть. І найменш переконливим чомусь виглядає саме патріарх Андрухович — чи то через надмірну американофілю, що виявляє себе як на формальному, так і на декларативно-змістовому рівнях; або й просто через відверту неперетравленість заснованого матеріалу.

Андрухович, як свідчить самовідець Жадан, «фантастично розповідає історії... Він вміє розмовляти. Просто сидіти з урою в другій ночі, пити водярку і розмовляти. Він велика людина, хула там, я серйозно». І ця міла Жаданова суб'єктивність не викликає жодного спротиву, доки не почнеш читати верлібру великої людини. З яких стає зрозуміло: не знаючи англійської мови, сьогодні не те що грант не отримаєш, але й верлібрі патріарха не прочитаєш. І це вже

16.00 грн

26-Й ЕСЕЙ ПРО СВОБОДУ

Так і со свободою. Слово таке странне. Шо воно обозначає — нікому неізвесно, та вже ка-да таке слово єсть, то щось же воно мусе обозначать, хтого же шото таке кадато угледів і гаркнув на радостях: «Оно свобода!»

іздрик

**Олександр
БОЙЧЕНКО**

Є щось збочене в тому, що 25 українських письменників написали 25 есеїв про свободу, і що ті есеї вийшли тепер усі разом під однією обкладинкою. При наймені Іздрик це відчув — і засвідчив навіть стилем свого опусу. Власне, збочення полягає не в тому, що ці письменники — дуже різні, а книж-

ка — одна, і не в тому, що свобода, як зауважив Сергій Жадан, «звучить пафосно», а країні з-поміж наших авторів уже не перший рік якраз патосну риторику з усіх сил і руйнують. І навіть не в тому, що перспектива почути щось нове про свободу після кількох тисяч роботи кількох сотень філософів видається мало-ймовірною. А в тому полягає збочення, що говорити про свободу та її небезпеки з народом-населенням, яке перманентно возить на собі усіляких кучмежеведчуковичів, — це все одно, що відправити спеціалістів з МНС кудись у пус-

телю Наміб або Калахарі, щоб вони пояснили тамтешнім бушменам, як їм поводитися під час повені. А що ті бушмени роками дощів не бачать і піском умиваються — то це вже їхня, бушменська, проблема.

Із іншого ж боку, на світі таке нині діється, що лише на безглазді вчинки ще й можна покладати хоч якісь надії. Зрештою, раптом завтра клімат зміниться — і над пустелями прорвуться всі джерела великої безодні. Або в Україні хтось якось так візьме — та й протягом 24-х годин уведе надзвичайний стан свободи... Ну, перше, звичайно, відається правдоподібнішим, але менше з тим: до всього треба бути готовим.

Двадцять п'ять есеїв, зібраних у книзі **Нерви ланцюга**, — це двадцять п'ять різних розумінь свободи. І так мусить бути, бо однаковою буває тільки несвобода. Во свободі — це така хитра штука, що їй завжди вдається вислизнути з логіко-філософських формул — на відміну від нас, які в тих формулах вічно зап-

норма, навіть в Україні. А те, що жоден із англомовних засранців не вчить нашої мови, здається, нікого андрюхі не дивує. А поза цим сумним фактом усі-таки зустрічаєш до болю знайомі речі — лівакончилась, жена ушла... Несподіване знімкування нічного Львова... Якщо чесно, я не знаю, чи варто Андрюховичу й надалі писати вірші.

Верлібри іншого маскультівця, Андрія Бондаря, виглядають не те, щоб дотепнішими, але, у всякому разі, значно органічнішими. Перефразісм, коли він розмірковує про особливості національного впорядкування літературних енциклопедій у «вірші який ніколи не перекладуть іншими мовами». Інша риса Бондаря, яку помічаєш, навіть коли йдеться про китайців або африканських дітей, — це його правдива, а не вдавана причетність до цієї літератури й усього того, що її наповнює. Нові вірші Андрія Бондаря свідчать про якісно інший етап його творчості, який почався вже після виходу другої поетичної збірки автора. *Новий* Бондар видається направду цікавішим за попереднього з його ко-лишньою надуманою східною екзотикою.

Ті, хто мали можливість переочити цей збірник, напевно, помітили вірш *latynka*, записаний латинською абеткою, і мали можливість поцінувати вишуканість авторської іронії, на яку в українській сучасній поезії спроможний хіба що Жадан. Цим текстом А.Бондар фактично зняв питання про доцільність переходу українців на латинку одночасно заперечуючи маніакальному бажанню Миколи Рябчука обмежити Україну шістьма областями по Збручу. А ще в його нових текстах багато *ностальгії* за минулим (дешева ковбаса кефір за 11 копійок телевізор у кредит повна впевненість у завтрашньому дні черги у безкоштовні туалети мінеральна вода після переплою), яка нейтралізується самими текстами й не є вже для нас небезпечною. Цим Бондар суголосний із Жаданом, який завше писав про речі загальновідомі, себто універсальні, про які, якщо ти навіть не жив у червоних 50-х, тобі розкаже дідуся.

Лутуються. Я ще не зустрічав такого визначення поняття свободи, якого не можна було б спростувати іншим визначенням. Воююча — це взагалі не поняття, а відчуття. А з висловленням відчуттю краще дають собі раду саме писменники, а не філософи.

Тому має рацію Оксана Забужко, коли каже, що неможливо бути вільним, маючи прописку й не маючи громадянського суспільства. Але має рацію й Павло Загребельний, коли каже, що вільним можливо стати навіть у концтаборі. Свобода може упосліджуватися, як у одного персонажа Світлани Пиркало, трьома креветками, а може не залякати, як у геройні Тараса Прохаська, від цілої радянської влади з її КПРС, НКВД та засобами масової дезінформації. Тут немає суперечності, бо кожен із представлених у збірці авторів говорить про свою свободу.

А що Жадан? «Такий собі вічно інфантильний панк із вразливою як мішень душою, український автокефал у купецькому місті Харкові, чувак, із яким говориш однією мовою і який розуміє тебе з півогляду...», як свідчить А.Бондар. «Літературний гаврош, цей герой пролетарського маньєризму, дитя індустріальних підвіл і постсоветського постпанку», — додає Андрюхович.

А Жадан тут виступає зі складним синкретичним текстом, який супроводжується авторським жанровим уточненням — вертеп. (На основі традиційних українських вертепів і фольклорних переказів народів Центральної Африки). Жадан, як завжди, соціальний і ангажований, провокативний і трохи несподіваний, як завше — на вістрі атаки (хоча більшість його рядків із «Мері Крістмас, Джізус Крайст!» чомусь є римованими). Усе це якось пов'язано з феноменом реклами, а сам поет говорить, що «реклама — це гівно. Навіть соціальна». І читач розуміє: Жадан в українській літературі такий один, бо двох, перефразуючи А.Бондаря, во-на би не витримала.

Гортаючи книжечку, спочатку сприймаєш її як такий собі вимушений замах на майбутнє. Аtentat, якого могло й не бути. Перформанс, який можна було й не помітити, і який, напевно, не завважили в галицьких селах чи донецьких посьолках. І вкотре думаєш, що цій літературі завше бракувало справжніх буйних. Але часом вони все-таки приходять і влаштовують революції — доречні або не дуже. Але в кожному окремому випадку це завше буває цікаво. Навіть якщо й не цікаво, то варто прислухатись до слів Жадана (не знаю, чи він читав їх на вулицях Прорізний, 17 і Сумський, 9), мовлених чи то на адресу А.Бондаря, чи то для всіх нас: «Адже це тобі не набіс — тут приїзд не гарантовано».

Kr

Maskul't: Поетичний концерт: Юрій Андрюхович, Андрій Бондар, Сергій Жадан. — К.: Критика, 48 с. (о)

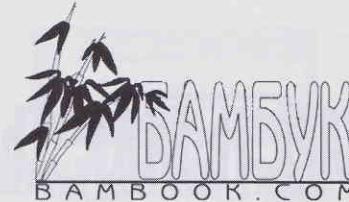
Жодна з них не зробить нас вільнішими, але всі вони можуть підштовхнути кожного з нас до пошуку своєї. Головне — подолати нарешті

змальовану Юрієм Винничуком інерцію, за якою «пориватися нема чого, бунтувати тим більше, наше лайно й так б'є через край, і якщо стояти в ньому по горло нерухомо, то до писка воно нє дістане».

Ні, бунтувати завжди є чого й є проти чого, навіть якщо перемога недосяжна. І навіть особливо якщо вона недосяжна. «Людина, — пише Юрій Андрюхович, — це те, що чинить опір, так мені здається». А мені так здається, що це і є одне з найкращих визначенень людини. Принаймні така людина подобається мені значно більше за «філософську» суспільну худобину на двох ногах і без пір'я.

Kr

Нерві ханцрга. 25 есеїв про свободу. — Л.: Лексикон, Форум видавців, 192 с. (о) (Редакції дік. тахо: Kr чч. 19, 23 '03)

ДАЙДЖЕСТ

ОБКЛАДИНКУ ВКРАДЕНО

На судовому процесі в справі **Саддама Хусейна** фігуруватиме позов про плаґіат, пов'язаний із оформленням його книжки **Забіба й цар**. Канадський художник Дж.Я.Баузер звинувачує видавців колишнього іракського президента у використанні своєї картини «Пробудження» для обкладинки хусейнового роману.

ГІМАЛАЇ В УСЬОМУ НАЙБІЛЬШІ

У Сієтлі (США) виставлено на продаж книжку **Бутан. Подорож останнім гімалайським королівством** вагою 59 кілограмів і розміром обіднього столу, атестовану найбільшою книжкою у світі. Це англомовне видання в одному екземплярі продается за 10 тис. доларів, але основною метою для його видавців (радники королівського двору Бутану) був не прибуток, а піар: привернути увагу громадськості до всіма забутої країни.

ЛУКАВА ПОЛІТКОРЕКТНІСТЬ

У Египті на книжковій виставці Александрійської бібліотеки мав бути представлений перший арабський переклад відомої містичізації **Протоколів сіонських мудреців**. Проте першого дня виставки ЮНЕСКО широко розпіарило своє обурення широким культівуванням антисемітського видання. Наступного ж дня «Протоколи...» зникли з виставки, а директор Бібліотеки Ісмаїл Серагельдін заявив про «початок внутрішнього розслідування, за результатами якого до працівників бібліотеки може бути вжито дисциплінарних стягнень». Хоча й одночасно п. Серагельдін визнав, що цей трактат «значною мірою впливнув на арабську ментальність».

НЕ БІЙТЕСЬ ЗАГЛЯДАТИ УВ АРХІВ

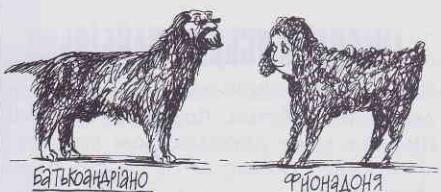
У середині грудня минулого року в бібліотеці Ватикану знайдено шкіряний манускрипт з уривком досі невідомої комедії давньоєгипетського драматурга Менандра. Про близьку комедії Менандра (IV ст. до н.е.) довший час було відомо лише з відгуків його сучасників і наступників — але за ХХ століття знайдено цілий ряд уривків його твіrkst та майже повний текст комедії «Зануда» (*Dyskolos*). Знахідка 2003 р. містить текст тої-таки «Зануди» й іще чотири сотні «нових» драмо-поетичних рядків Менандра, переписаних у IX ст. в одному з сирійських монастирів (принаймні саме звідти манускрипт потрапив до Ватикану).

Kr

ЛІДЕРИ ОСЕНИ: НОМІНАЦІЯ «КРАСНЕ ПИСЬМЕНСТВО»

СТАРІСТЬ-РАДСТЬза мотивами повісті Софії Андрухович
«Старі люди»

головні герої:

ВОНА МОГЛА ВЗЯТИ ПСЕВДО

Поговоримо про технології. Наприклад про те, як написати художній твір з метою виявити й утвердити себе перед вибагливим читацтвом «цикавим письменником»? Виходимо з того, що хист як такий у пошукувача присутній: жага творчості, уміння ліпiti до купи слова, роблячи мінімум помилок, здорові амбітності і хоч якусінське відчуття стилю. «Клановість» і клятих тенденційних та заздрісних критиків наразі залишило в спокії, бо то вже технології промоції тексту, який пишеться з метою (див. вище).

**Тетяна
ШЕРБАЧЕНКО**

Почнімо, приміром, із сюжету, осільки образи вже снуються в голові, помножені на життєвий досвід автора й присмачені його яскравою фантазією, яка, своєю чергою, керується потребами сюжету.

На лиху, усі оригінальні сюжети давно стали неоригінальними, бо ними вже сміливо покористувалися славні попередники, даючи можливість наступникам демонструвати тягість поколінь і нерозривний зв'язок літератур поза напрямками (вгору, вліво...) Уже було-було: кохалися й помирали, зраджували об'єктивно й суб'єктивно — одне-одного, батьківщину, нарід і самих себе, у картинках і без, герой й не дуже, по двоє, по троє й усім миром... Вампіри й вурдалаки ріднилися з рятівниками морали й супільства вцілому... Близнюки губилися й віднаходилися, людство спазматично спокалітувало й раювало, батьки кохалися з дітьми, діти — з ворогами батьків, а башти-близнюки падали «до того» 11-го вересня, бо «после того» вже стало некоректно...

Отже, хочеш-не хочеш, а мусиш... заплющити очі на цю несправедливість і переходити з макрорівнів на мікро, філігранно й вишукано елегантськи, або ж садистично, скрутivши шию «класичному» сюжету (щоб знати!), виштовхавши обридлу бідачу-фабулу на рефлекторні рівні.

Хоч таке: юнак (1) зустрічає звабливу зрілу жінку (2) й, захопившись нею, у «процесі» забуває про свою попередню подругу (3). Свідком чуттєвого шаленства, духовного й тілесного єдання 1+2 є такий собі 4 (ну, і пес із ними). Кульмінація: 3 виявляється доношкою 2, а 4 — її чоловіком. Пікантність: 2 є звідною бабусею 1. (Вірите? — Прохасько дозволяється знати вже в анотації! От і вона, тягість поколінь.) Арифметика тексту відображення станів і зображення ситуацій готова.

Повернімося до образів. Валентність наразі невичерпна (женщіни бальзака-

вська відкриває, неіскушонні юноши, д'євственне прелестні, рогоносці — ніколи не втрачають своєї привабливої свіжості), тож краще сміливо вирушати вперед, від канонів і хрестоматій, бо скажуть, що жодної оригінальності немає німа, написано — для галочки. Хоч, правда, деяким галочкам, яким смакує часникова простота, і нададося б для травлення саме це мексикано-пристрасне мило. Але ми — не про таких.

Старі люди Софії АНДРУХОВИЧ — повість, у якій немає ані містичної над-текстовості, ані психологічної під-текстовості. Є жирна (заголовкова) метафора, підкріплена нечисельними мітками парадоксів людського віку (так-так, про репані жіночі п'яти), межування якої, хоч-не-хоч, визначатиметься всуціль не авторовим задумом-первшем, а кожним конкретним читачем, заангажованим кожен своєю «старістю» — прожитими роками, пережитими стресами, осянгеними думами, набутими зморшками. Ця повість, як і «Літо Мілени», на перший погляд — іграшкова. Легко припасовані одна до одної детальки складаються у світлу доброзичливу конструкцію, позбавлену якої-будь практичної цінності. Однак ця конструктивність — оманлива, якщо керуватися лукаво пропонованою Софією простотою компонування: 1+2=love, а решта — деталі оформлення тексту, писаного з метою... Саме в таких текстах треба прискіпливо шукати те, що зазвичай надається до миттевого іронізування, — вселенський сум чи хворобливу екзистенційність. Речі, про які говорити серйозно вважається поганим тоном чи «п'янім базаром», а тому їх треба вуалювати або ігнорувати, бо література без них обйтися не може.

Андрухович С. — письменниця. Наразі рано закидати її як мінімум «впливі» та «переспіві» Андруховича Ю. Зрештою, вона могла взяти псевдо, але сміливо означила свою, приватну «тягість поколінь». Однак, як і батькові, Софії хочеться зацитувати Ніну Бічую: «Крапку треба ставити раніше, ніж хочеться». Крапка.

ЛІДЕРИ ОСЕННІ: НОМІНАЦІЯ «КРАСНЕ ПИСЬМЕННІСТВО»

ВЕЛИКА БАБУЇНОВА РОДИНА

У межах виставки «Книжковий світ—2003» відбулася презентація книжки **Мар'яни САВКИ Чи є в бабуїна бабуся?**. Тут-но й спливла нагору вся бабуїно-літературно-музична генеалогія сучасного українського культурного простору: «...на сцені з'являлися великі чоловіки (подекуди ау-у-уже великі), уповноважені читати маленькі віршики...» Так, були помічені такі «інфантографії», як **Анатолій ДНІСТРОВИЙ**, **Віктор МОРОЗОВ**, **Світлана МАТВІЄНКО**, **Роман СКИБА**, **Сергій АРХИПЧУК**...

Український об'єднаний портал

ВИСОКА ЛІТЕРАТУРНА ПРОТЕКЦІЯ

Підведено риску під конкурсом творчої молоді «СТАРТ», преміальний фонд якого становив 25000 доларів. Від квітня до листопада письменниця Оксана Забужко, арт-критик Сергій Васильєв, музикант та композитор Кирило Стеценко, літературознавець Володимир Моренець, кіноекрітик Олександр Рутковський та ін. оцінювали молодіжні доробки в галузях «Кіно», «Літератури», «Музики», «Виконавського» та «Візуального мистецтва».

Тетяна Пушнова, координатор Українського Мистецького Форуму (куратор конкурсу), вважає, що «в Україні відсутній механізм ротації кадрів у культурі, мистецьке середовище невпинно старіє. Тому ми всіма силами намагаємося, аби учасники конкурсу не лише отримали гроши (що, безумовно, необхідно), а й ввести їх у мистецьке коло, так би мовити, познайомити із тусковкою. Інше ж, полярне, завдання полягало в тому, щоби допомогти «тусовці» познайомитись із новими іменами в мистецтві. Саме тому до експертної ради Конкурсу ... увійшли люди, які мають якусь вагу в колі митців і могли б створити позитивний імідж молодому митцю. Так сталося, наприклад, із **Мариною СОКОЛЯН** в «літературі». Адже на конкурс вона подала рукопис своєї першої повісті **«Кодло»** й до того ніде не друкувалася. Завдяки старанням експерта **Оксани ЗАБУЖКО**, яка дуже високо оцінила роботу Марини, книжка була видана видавництвом «Факт».

НАША ЦЕНЗУРА — ДІТИ

Луганський поет і науковець **Юрко КИСЕЛЬОВ** розповідає про відвідини східного краю літератором **Дмитром СТУСОМ** та журналісткою Любкою Стасів. Після чергового, доволі гострого, виступу щирі працівниці якогось із райвідділів освіти обурився: «Як можна критикувати Кучму, коли це чують діти?». Кт

ДАЙДЖЕСТ

ГЕТЕ-ІНСТИТУТ У КІЄВІ, ПРОГРАМА «СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ І АКАДЕМІЧНІ ПУБЛІКАЦІЇ» В МЕЖАХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОГРАМ МІЖНАРОДНОГО ФОНДУ «ВІДРОДЖЕННЯ» (МФВ) ТА ФУНДАЦІЯ «НАСТУПНА СТОРІНКА» (БОЛГАРІЯ) СПІЛЬНО З ІНСТИТУТОМ ВІДКРИТОГО СУСПІЛЬСТВА (БУДАПЕШТ) ОГОЛОШУЮТЬ КОНКУРС «ПЕРЕКЛАД НІМЕЦЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ»

Мета конкурсу:

- ▶ видання вперше перекладених українською мовою найважливіших праць сучасних та класичних німецьких авторів, які визначають розвиток гуманітарних і суспільних дисциплін, поширяють інформацію про цінності демократичного, громадянського суспільства, сприяють країщому порозумінню між німцями й українцями та зміцненню контактів між українськими і німецькими науковцями;
- ▶ видання вперше перекладених українською мовою найактуальніших текстів сучасних і класичних німецьких письменників;
- ▶ підтримка становлення сильної, різноманітної й незалежної видавничої галузі як життєво необхідного інституту громадянського суспільства;
- ▶ розвиток школи українського перекладу.

Учасники конкурсу:

Обов'язкові вимоги до проектів:

- ▶ належна оплата праці перекладача;
- ▶ для суспільно-гуманітарних перекладів — наявність наукового апарату видання (передмова / післямова наукового редактора чи перекладача, іменний і предметний покажчики, науковий коментар, тощо).

Перевагу матимуть проекти, що:

- ▶ торкаються питань актуальних наукових дискусій;
- ▶ започатковують / продовжують книжкові серії;
- ▶ містять полемічні додатки в академічних виданнях чи спонукання до дискусії у виданнях з розвитку громадянського суспільства;
- ▶ передбачають розміщення розділу українського перекладу тексту в електронному вигляді у режимі відкритого доступу.

Проектні форми заповнюються українською та німецькою мовами.

Максимальна кількість поданих проектів від одного видавництва: сім. Якщо йдеться про видання серії, то кількість книжок не обмежується.

Фінансування (до 50 % від загальної вартості проекту) надаватиметься на придбання прав на переклад і видання книжки, оплату праці перекладачів, наукових і літературних редакторів, поліграфічні витрати та відбуватиметься у два етапи:

- ▶ перша частина (до 50 % від загальної суми гранту) надається після отримання прав на переклад і видання книжки та укладення угоди з перекладачем і науковим редактором (у суспільно-гуманітарних перекладах);
- ▶ решта коштів надається після видання книжки.

На веб-сторінці Інформаційних програм МФВ (розділ «Соціальний капітал і академічні публікації»: <http://www.irf.kiev.ua/ua/programs/inf/scaap>) та Гете-Інституту в Києві (<http://www.goethe.de/kiew>) уміщено перелік рекомендованих до перекладу книжок.

До проектних форм на переклад книжки, що не входить до рекомендованого переліку, слід ОБОВ'ЯЗКОВО докласти зразок тексту перекладу книжки та вичерпну інформацію про власника прав на видання.

Критерії оцінки проектів:

Незалежні експерти визначатимуть переважні критерії конкурсу на підставі таких критеріїв:

- ▶ актуальність обраної книжки для розвитку демократичного, громадянського суспільства в Україні;
- ▶ актуальність обраної книжки для розвитку української академічної та наукової сфери;
- ▶ актуальність текстів сучасних і класичних німецьких письменників;
- ▶ виконання вимоги про співфінансування проекту;
- ▶ наявність чіткого й реалістичного терміну виконання проекту;
- ▶ досвід видання перекладної літератури;
- ▶ високий фаховий рівень перекладача, наявність фахового наукового редактора в гуманітарно-суспільних перекладах;
- ▶ наявність інформації про власника прав на видання книжки;
- ▶ спроможність видавців забезпечити гуманітарно-суспільні переклади пошуко-вим апаратом та необхідними додатками на високому академічному рівні.

Загальний бюджет конкурсу: 90 000 євро.

Останній термін подання проектів: 15 березня 2004 року.

Результати розгляду проектів конкурсу будуть оголошені до 30 квітня 2004 року.

Оформлення проектів:

Проекти оформлюються відповідно до вимог і структури проектної форми конкурсу. Проектні форми, списки рекомендованої до перекладу літератури та інші інформаційні матеріали можна отримати:

- ▶ звичайно поштою, попередньо надіславши запит менеджерові програми «Соціальний капітал і Академічні публікації» на адресу: Ірині Кучмі, Міжнародний фонд «Відродження», вул. Артема (Січових стрільців), 46, м.Київ, 04053;
- ▶ в офісі МФВ: м.Київ, пров. Бехтеревський, 13-а, кім. 1;
- ▶ на веб-сторінці МФВ: <http://www.irf.kiev.ua/ua/programs/inf/scaap>.
- ▶ електронною поштою, надіславши запит на адресу: kuchma@irf.kiev.ua;
- ▶ в офісі Гете-Інституту в Києві: Науково-технічна бібліотека, Національний Технічний Університет України «КПІ», пр. Перемоги, 37, 03056 м.Київ;
- ▶ на веб-сторінці Гете-Інституту в Києві:;
- ▶ у регіональних інформаційних партнерів МФВ;
- ▶ у німецьких читальних залах Гете-Інституту в Києві.

Контактні особи:

Вібке Вайганд, Гете-Інститут в Києві
Науково-технічна бібліотека
Національний Технічний Університет України «КПІ»

пр. Перемоги, 37, 03056 Київ

Тел: (00380-44) 236 95 74, 236 22 75,

Факс: (00380-44) 236 69 79

Ел. пошта: bibl@kiev.goethe.org

<http://www.goethe.de/kiew>

Ірина Кучма, менеджерка програми «Соціальний капітал і Академічні публікації»

Міжнародний фонд «Відродження»,

Тел.: (00380-44) 461-9500

Факс: (00380-44) 216-0166

Ел. пошта: kuchma@irf.kiev.ua

<http://www.irf.kiev.ua>

Подання проектів:

Проекти подаються або надсилаються поштою за адресою:

▶ Відділ управління проектами,

Міжнародний фонд «Відродження»,

вул. Артема, 46, м.Київ, 04053

Фонд офіційно підтверджує отримання проекту листом, який надсилається в прямовідповідь семи днів від часу реєстрації кореспонденції.

НА БЕРЕГАХ КРИТИЧНОГО БОЛОТА

КРИТИЧНЕ ПОЛЕ

У середині грудня року минулого, як і обіцяв Kr, за ініціативи створюваного Відділу критики Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України, часописів «Слово і Час», «Сучасність» та «Книжник-Review» різномаста критична тусівка зібралася за виставковим круглим столом «Книжкового світу-2003», аби, як то кажуть, себе показати, на інших подивитися, а ще спробувати з'ясувати, які ж першочергові завдання стоять перед літакритикою сьогодні. Прикро це чи ні, але посутьної розмови на запропоновану тему — «Літературна критика сьогодні: посередник між автором і читачем чи між видавцем і покупцем» — не відбулася. Натомість відбувся обмін думками та заштриками, мала місце декларація взаємозаперечуючих тез, але, як то кажуть, обійшлося без мордобою. І то слава Богу, бо в нашому культурному середовищі це буває не завжди... Сьогодні увазі читачів Kr пропонуються найцікавіші фрагменти цієї розмови.

Дмитро СТУС
(ведучий)

— Ідея цього круглого столу виникла при обговоренні можливої співпраці журналів «Книжник-Review» та «Сучасність» із Інститутом Літератури, де від нового року має почати працювати Відділ критики, який очолить Ніла Зборовська.

Створення в державній установі такої інституції дає унікальний шанс нарешті подолати тусівковий характер нашої літакритики й спробувати відновити спільній критичний простір, у якому б нарешті звучали всі ті голоси, які сьогодні обмежені лише власними «міжсо-бойчиками». Проте відомо, що далеко не всі присутні й неприсутні за нашим столом поділяють думку про потребу такого спільногого критичного простору.

Хотілося б почути Ваші думки з цього приводу, а також Ваше бачення першочергових завдань сьогоднішньої критики: ким ця пані, врешті-решт сьогодні мусить бути — посередником між автором і читачем, ачи між видавцем і покупцем, тобто виконувати передусім рекламно-посередницьку функцію?

Ніла ЗБОРОВСЬКА

— З нового року я маю намір очолити академічний відділ критики в Інституті літератури, тому сьогодні хотіла би сформулювати своє розуміння літератур-

ного процесу й місця критики в ньому...

Література як система передбачає наявність двох тенденцій: мітоворчої та деміологізуючої. У здоровому літпроцесі центральним є потужне мітоворення, а супровідна деміологізація слугує для модернізації цього мітоворення... Українська література базується на потужному поетичному мітоворенні Шевченка та деміологізмі Котляревського (але страшно подумати, що було б, якби в українській літературі існувала тільки котляревщина!)...

Архетипна котляревщина, яку так наполегливо намагаються нині реанімувати, сповна виконала свою деструктивну функцію, і має бути прочитана як збочення епічного масштабу. Саме брак мітоворчості в діячів Розстріляного Відродження спричинив те, що потужна комуністична мітоворчість перемогла їх — мало того, саме авангардизм діячів «Розстріляного відродження» заклав підвалини для самознищення цієї генерації. Сьогодні знов лідирує авангардистський нігілістичний цинічний дискурс деміологізації; сьогодні модно бути Бузиною чи Бондарем-Терещенком, тому що таку сутність щедро оплачує бульварна преса.

У такому лідерстві вульгарної бузинятини й постебнатини я бачу вину пе-реходного покоління вісімдесятників, які не ставили перед літературою великої Мети. Хоча серед вісімдесятників були не тільки карнавалісти-руйнатори на кшталт бубабістів, а й мітологи — Медвідь, Пашковський, Про-

рюк, Ульяненко, останні навіть стали офіційною літературою, визнаною державою, але не читачем. Тут ми маємо некрофілічний нігілістичний текст Ульяненка, нечитабельний епос Медвідя, авторефлексивний нацистичний текст Пашковського.

Існує актуальна необхідність власної мітоворчості, прорив до якої повинен визначати основу сучасного літературного процесу. А сучасний критик повинен вберегти нас від того, щоби блазень — основною ознакою якого є відраза до позачасових цінностей — не став головним героєм нашого часу. **(Повністю доповідь Ніли Зборовської буде опублікована в перших числах журналу «Слово і Час»).**

**Анатолій
ДНІСТРОВСЬКИЙ**

— Від доповіді пані Ніли мені стало смішно й сумно. Схоже, у людей є потреба виробити нові форми цензури, і вони починають оперувати поняттями «що шкодить», «що не шкодить» державі та національним інтересам. Я розумію «симпатію» пані Ніли до Медвідя та Пашковського і також не захоплююсь Андрушовичем, але якби я говорив про них, то не дозволяв би собі її агресії. Здається, знову починається партійність, розділення текстів по кутках штабу давньої марразматичної ідеї про наявність у 1990-х роках двох головних

течій: «житомирського ґрунтівства» та «станиславівського феномену». Це дурдом: там і там є по два добрих автори, цілковито незалежних один від одного, і навіщо їх запихати в одну упаковку?

Стосовно державного відділу критики. Думаю, він буде глибоко паралельний літераторам. Хай Інститут літератури впорядковує класику, але я не бачу сенсу впорядкувати поточні тексти. З цього починаються тільки ієархія та цензура.

Леся ДЕМСЬКА-БУДЗУЛЯК:

— Не можу погодитися з тим, що в нас німає текстів, які би мітологізували дійсність. Вони є. Щоправда, мое знання про них пов'язане з доступом до того відрубного середовища, в якому ті тексти створюються й обговорюються. Тож я думаю, що літературна критика має стати мостом між цим елітарним відрубним середовищем і масовим читачем. Бажано, щоби критикою зайнялися люди, чиї імена мають певний авторитет, певний резонанс у суспільстві, незалежно від характеру цього резонансу. Адже завданням критики є відстоювання певної позиції й пропаганда в суспільстві певних цінностей...

Критика не може бути нейтральною: вона повинна бути або позитивною, або негативною. Критика має виробляти стереотипи суспільної свідомості, які були би вигідні національній ідеології, національній стратегії.

Олег КОЧЕВИХ:

— Слова пані Лесі, як і доповідь пані Нілі, віддають чимось більш радянським, ніж було в СРСР 1930-х років. Коли проголошуються поняття «критика має», «критика повинна», «завдання критики», все скидається на соцзамовлення. Але ж літературна критика — це вид літератури, художній процес; вона не може мати жодних завдань!

Я вже не кажу про те, що розуміння сучасної літератури геть закрите для чиновників державних установ (хай навіть і наукових). Якщо уявити, що Відділ критики створили би рік тому, і він складався б із людей, які вважають, що критика комусь щось мусить, то нині такий відділ у повному складі мусив би досліджувати книжку «Україна не Россия» відомого автора.

Андрій МОКРОУСОВ:

— Відділ критики в Інституті літератури таки не є властивою критиці суспільною формою: із його створенням постане хіба ще одна паралельна реальність. Головною формою існування критики є публікації в періодиці. Тому нинішній стан відсутності критики покращиться лише з реґулярною появою критичних публікацій в усіх тижневиках (а оптимально — і в щоденній пресі) загального спрямування, а також із появою досить диференційованого середовища фахової критичної періодики та з поверненням критики до товстих часописів.

Критика, хоча й має спиратися на хороший філологічний вишкіл, але в жодному разі не є академічним предметом. Критика не може бути науковою, це близькуче постулювання і довів ще Тінгнов. Адже в процесі актуальної рефлексії довкола текстів критик не може орієнтуватися на об'єктивність, бодай навіть витлумачену умовно (що є необхідною умовою академічної науки). Критика — завжди суб'єктивний дискурс. І тільки завдяки суб'єктивності критичний дискурс може бути відносно точним і відносно переконливим. Зокрема, ті елементи репресивного дискурсу, що їх запропонував Анатолій Дністро́вський, неможливі в науці і навіть у квазінауці, але мають безпосередній стосунок до критики. Критичний дискурс саме й має бути репресивним. Критика народилася на тій самій площі, що й драма, і вона цілком може бути площадною: нетolerантною, оцінковою, зовсім не обов'язково — аргументованою.

В Україні реально представлена лише журналістська критика як складова маркетингу. Окрім неї теоретично існують ще два види критики: традиційна, народжена ще в XIX столітті, і критика, пов'язана з постструктуралістською ідеологією й практиками. Проте два останні різновиди представлені в нас принаїдно, вони не існують як стала діяльність тих або інших осіб чи інституцій. Кожен критик має головним фахом якусь іншу діяльність...

Д.С.: — Ще б пак. Якщо критик не матиме іншої діяльності, то в країні, де книговидання не є бізнесом, він просто приречений помирати з голоду, бо наші видавці просто не спроможні платити йому навіть за рекламні, не кажучи вже про критичні статті...

А.М.: — Давайте порахуємо: якщо друкувати на місяць, скажімо, три шпальти в «Критиці» й дві в часописі «І»,

критик може отримати близько 100 доларів. Якщо він є ще вестиме колонку в центральному тижневику плюс матиме кілька публікацій у тому ж «Книжнику-Review» або в щоденній періодиці, матиме ще стільки ж. Отже межа доходу українського критика — 200 доларів, а на ці гроші справді можна тільки померти...

А.Д.: — У Вас, пане Андрію, завищені уявлення про доходи людей: більшість із нас живе саме на 150—200 доларів. Можна заробити й трішки більші гроші, якщо мати більшу працездатність, як той же Іван Андрусяк, який донедавна щодня валив по статті для усіх можливих видань (щоправда, в той час і статті його виходили ніякими)...

А.М.: — Справа не в працездатності. Можна писати й по вісім критичних статей на тиждень, але де їх друкувати? Я ж не можу публікувати одного автора частіше, ніж раз на три числа журналу «Критика», а постійну колонку автор може мати лише в одному виданні. Тобто відсутність публікативного простору не дає можливості жити на гонорари. Наши критики за основним фахом є або журналістами, або літераторами, або науковцями — значить, їхня особиста ідентичність роздрібнюється. Це погано впливає на той гіпотетичний авторитет для широких мас, про який говорила пані Леся.

Щодо авторитетності, варто нагадати, що на початку 1990-х, коли відмірила стара радянська критика, і формувався новий дискурс, були два епоніми нової української критики: Микола Рябчук і Соломія Павличко. Обоє, на жаль, не створили власних критичних шкіл. Згодом Соломія Павличко померла, а Микола Рябчук пішов із професії й став політологом. На жаль, досі не з'явилося нікого, хто б міг їх заступити, як не з'явилось й жодної людини, яка б розвинула Павличкову чи Рябчукову моделі (дуже відмінні й навіть конфліктні між собою) критики.

Тетяна ЩЕРБАЧЕНКО:

— У задекларованій темі круглого столу міститься провокативне протиставлення двох, насправді тісно переплетених між собою функцій критики: осмислення літературної творчості та її просування. Наразі важливо визначитися з тим, як обійтися наріжний камінь «перетягування» функцій одного виду інформації іншим: змішування наукової ангажованості з комерційною. У перспективі розвитку книжкового ринку,

і в зв'язку з цим — усталення інформаційного сегменту так званої літературної комунікації, нам ще доведеться цим відхворіти.

Що ж до власне персони критика й державної інституції, яка ним опікуватиметься: вважаю, що навчити бути критиком неможливо. Важливє постійне «підвищення кваліфікації» теоретичної та емоційної.

Володимир ДАНИЛЕНКО

— Найбільша проблема полягає в загальних розшаруваннях суспільства на вузьке ґетто читаючих і широкі маси нечитаючих, вузьке ґетто україномовних і широкі маси російськомовних (для останніх будь-яка книжка українською — не подія). У нас є журнали «Книжник Review», «Книжковий Клуб Плюс», «Книжковий Огляд», є Ігор Бондар-Терещенко, але критичні тексти, друковані там, не стають елементом побуту, не входять у загальне інформаційне поле України. Очевидно, справа покращилася б, якби таких бондарів-терещенків було за двадцять, і масові видання заличали б їх до ведення постійних літературно-критичних рубрик.

При цьому, окрім журнальної критики, мусить існувати й академічна критика, повністю відмежована від поточного літпроцесу (тільки не така, яка похована в журналах «Вітчизна» й «Київ»).

Андрій КОКОТЮХА

— Яка може бути літературна критика, якщо в усієї літературної тусівки немає іншої думки про Юрія Андруховича, окрім того, що він геній? (Голоси в залі: «Як це немає?!») Яка може бути критика, якщо всі присутні мовччики погодилися з нападками Ніли Зброровської на Ігоря Бондаря-Терещенка?

Яка може бути критика, коли в масових та фахових виданнях якщо й пишуть про сучасну українську літературу, то лише про певне елітне коло авторів, а твори популярного жанру найчастіше лишаються поза обговоренням.

А.М.: — Я три роки намагаюся добути спершу від певних авторів, потім від будь-кого серйозного ґрунтовного соціо-літературного аналізу української масової літератури, пострадянського історико-патріотичного роману і т.д. Обіцяю за це збільшенні гонорари. Але

ніхто не хоче мені їх писати. Потенційні дослідники відповідають: «Ти уяві собі, це ж все перечитати треба!». Теза, абсолютно неприйнятна для фахового критика: професійний критик мав би читати все, що має бодай найменший резонанс у укрсучлітпроцесі. А все через те, що наші критики не мають правдивого соціологічного вишколу чи смаку до соціології. Філологія сяка-така є, але соціології літератури немає жодної.

Костянтин РОДИК

— Відповіальність за стан критики несуть видавці. У тому, що критика в Америці й Росії сьогодні комерціоналізована, заслуга виключно їх видавців. Саме видавці утримують у Росії книжкові телепрограми й культурологічні телеканали, саме видавцям належить більшість книжкових журналів. А в нас видавці навіть не надсилають до газет примірників для рецензій. У Європі та США існує норма: 10% накладу розсилається з рекламною метою й уважається за успіх, якщо на одну книжку з сотні надісланих вийде рецензія. А чому має з'являтися критика в наших щоденних періодичних виданнях, коли критик спершу має за власні гроші купити книжку? Поки видавці не почнуть інвестувати в критику, на її нинішнє становище жодним чином не вплинуть скромні бюджетні гроші, які виділяються для Відділу критики в Інституті літератури.

А.М.: — Мушу опонувати. У тій же Росії мейнстрім літературної критики створює преса загального спрямування, еманципована від фінансового впливу видавництв. У періодиці ж, пов'язані із видавничими корпораціями, питання етичного характеру не дозволяють відвертого лобіювання власних книжок. У Росії чільне критичне поле формують не приналежні видавцям «Новое литературное обозрение» і «Книжное обозрение», а всілякі «Время новостей», «Известия», московська «Афиша» etc.

Ірина КУЧМА

— Хотілось б сподіватися побачити збільшення кількості не журналного рецензентства й не академічного літературознавства, а добротної есеїстики для масового читача. На жаль, сьогодні вона практично відсутня...

О.К.: — Важко погодитися з думкою, що добрих есеїстів сьогодні немає. А той же Сашко Бойченко і його «Щось на штаті шатоку» — чи не найкраща книжка 2003-го року.

А.М.: — Так, Бойченко презентував найбільш вдалу модель сучасного критика...

І.К.: — Але навіть Бойченко не має масового читача...

Д.С.: — У Бойченка читач доволі широкий. Він чимало писав до газети «Молодий Буковинець», що має такий наклад, про який більшість «загальнонаціональних» видань може лише мріяти...

А.М.: — По-перше, автоторія «Молодого Буковинця» не загальнонаціональна, а локальна, хоча й велика. По-

друге, Бойченко тільки вдає, що пише для автоторії «Молодого Буковинця», насправді він пише для трішки вищого рівня сприйняття. І по-третє, Бойченко вже не пише для «Буковинця». Очевидно, Бойченко буде з'являтися досить часто у «Дзеркалі тижня», сподівається — у «Критиці», хоча, повторюю, обидва ці видання не можуть надто часто друкувати одного автора.

О.К.: — У будь-якому разі вдалося з'ясувати, що приклади для наслідування є...

Михайло НАЄНКО

— Мені здається, що критика за всіх обставин мусить бути науковою. Вважаю, що розмежовувати критику й літературознавчі судження не варто. А що стосується підготовки, вишколу доброго критика, то це геть неможливо, якщо він не має відповідного Божого Дару. Я завідую кафедрою теорії літератури й компаративістики Київського університету, де є молоді дівчата й хлопці, які пробують займатися літературною критикою, але коли вони не мають літературного хисту, то жоден викладач не зробить із них критика...

Н.З.: — Дякую всім. Ніхто не може похитнути моє переконання в тому, що критика має бути професійною, як і в тому, що Інституту літератури необхідний Відділ критики. Вважаю, що тут усе залежить від особистостей, які в ньому працюватимуть. Усе решта прийде.

Олександр БОЙЧЕНКО. Щось на штаті шатоку. —
Івано-Франківськ: Лілех-НВ, 136 с. (о.)
(Рецензія док. Кр. ч.22 '03)

Kr

А ТИ КУПИВ СОБІ КНИЖКУ НА МИКОЛАЯ?

**НАСТУПНОГО КНИЖКОВОГО ЯРМАРКУ ЗАКАРПАЦІЯМ
ДОВЕДЕТЬСЯ ЧЕКАТИ ЦІЛИЙ РІК**

Попри те, що читають у нас дедалі менше, шанувальники книжки з цим не миряться. Ентузіасти роблять все можливе, аби привернути увагу до художнього слова. Кожний регіон це робить по-своєму. Закарпатці придумали собі «Книжкового Миколая» — свято книжки, яке відбувається всією областю.

Олександр ГАВРОШ
Ужгород

Одна з найдавніших закарпатських традицій — дарувати подарунки на день святого Миколая. Це врахували організатори книжкового ярмарку, обравши просте й зрозуміле гасло: «Зроби собі подарунок на Миколая!». Тисячі ужгородців слідують цьому закликі, виходячи з ярмарку з книжками в руках.

Уже третій «Книжковий Миколай» став історією, на два дні втягнувши Ужгород у довколакнижковий вир. Але піна святкових емоцій спала, настав час спокійного погляду.

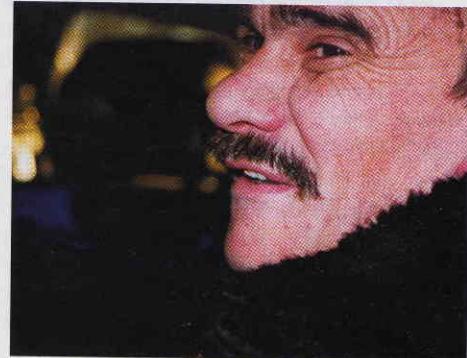
За своїм розмахом третій Миколай перевершив попередні. Цього разу організатори запропонували відвідувачам два десятки акцій — зустрічі з Василем Габором, Костянтином Родиком, Гали-

ною Родіною, Василем Шкляром, Петром Мідянкою, Петром Скунцем, Дмитром Кешелею, Василем Ковалем відбувалися

не тільки на ярмарку, як було раніше, а й у стінах Ужгородського національного університету, коледжу мистецтв, культосвітнього училища, обласної універсальної бібліотеки тощо.

Цього року «Книжковий Миколай» почав подорожувати: уперше здійснив виїзд до Мукачівської міської бібліотеки, подарувавши тамтешнім шанувальникам красного слова рідкісну нагоду поспілкуватися з першими особами українського літпроцесу. Всі зустрічі відбувалися за віцьєрь заповнених заль, на добрій половині з них відвідувачам доводилося

Світличні Галина Родікої

стояти.

Сам ярмарок, який цього разу прописався в обласному музично-драматичному театрі, укотре пристосовувався до нового приміщення. Усі зійшлися на тому, що світлив і великий театральний хол — найкращий для такої акції. Місця було доволі для понад тридцяти учасників ярмарку. Про колишню тіснаву довелося забути, хоча відвідувачів стало більше. Через погодні умови не змогли приїхати видавництва «Кальварія» та «Лілея-НВ», які сподобалися ужгородцям ще минулого «Миколая», але їх із успіхом замінили «новачки» — київська «Критика», львівські «Літопис» та «Свічадо», тернопільський «Джура» та інші.

Видавництва, що відвідали Ужгород,

Дивіться, хто повернувся!

Щотижневі читання українськими літератами власних п'єс, які проводилися під академічним дахом театру ім. І.Франка, поки що не увінчалися великим успіхом. Торований зазвичай десятками негараздів шлях до глядача пройшла лише «Оксана» Олександра Денисенка, яка в постановці Олександра Білозуба йде на сцені головного національного під під назвою «Божественна самотність». Франківці, як і інші столичні театральні колективи, віддають перевагу перевіреній часом класиці, не забуваючи навіть про твори, абсолютно не призначенні для сцени.

Вадим ДИШКАНТ

Принаймні Григорій Сковорода навряд чи сподівався, що його «Разговор п'яти путников о истинном щастии в жизни» й «Разговор, называемый алфавит, или букварь мира» стануть об'єктом режисерських експериментів. На цей, як на мене, чи не найсміливіший театральний експеримент відважився Олександр Ануров, колишній київський актор, а тепер московський режисер, учень відомого Анатолія Васильєва. «Любитель священная Библия» Сковорода написав свої «Разговоры...» навіть не у формі популярної в ті часи серед бурсаків шкільної повчальної драми, а у вигляді філософських діалогів, призначених для тих,

хто шкодує витрачати життя на різні марноти. Обидва трактати здатні дати більше, аніж скроминучі розваги — вони наповнюють душевним спокоєм широких шукачів істини, яка полягає в тому, що всіляка жива істота (навіть звір і птаха) має «желание верховное в том, чтобы быть щастливыми». Про природу щастя та страждань людини в цьому світі й розмірковують герої вистави.

Ознайомившись напередодні прем'єри з текстами мандрівного українського філософа, я в перші хвилини вистави відчув тиху паніку — здавалося, що максимум за півгодини простора залихається пусткою. Однак ці побоювання виявилися марними. Публіка аплодувала не лише Оксані

Батько та Тетяні Шляховій, які, витанцюючи на академічному кону, зваблювали її оголеними ніжками («прегарні діви» втілюють бісівське насіння), а й Петрові Панчуку (філософ Григорій), Василю Баші (тесляр Афанасій), Володимиру Ніколаєнку (каменяр Яків), Василю Мазуру (софіст Єрмолай), Остапу Ступці (винахідник Логвин), які своєю непідробною, позбавленою фальшивого патосу й моралізаторства розмовою про істинне щастя примусили відкрити серце філософським сентенціям Сковороди.

Мейерхольд колись обіцяв поставити телефонну книгу. Втілити на сцені філософський трактат Сковороди не менш складно, адже драматична вистава тримається не на розмовах, а на дії. Внутрішнє перетворення, оновлення, якого зазнали персонажі, прийшовши від сумнівів до віри, від питань про щастя до ненав'язливої проповіді шляхів до нього, і стали тою внутрішньою дією «Букваря миру», яка тримає глядачів у напрузі.

«Трагедокомедію про воскресеніє мертвих» відомого лише у вузьких колах українських інтелектуалів письменника та богослова Києво-Могилянської академії, архієпископа Григорія Кониського на малій сцені франківців поставив і

залишилися задоволеними. Постійні учасники хвалилися більшим за минулорічний виторгом. Ужгородці охоче купували українську книжку, яку не побачиш на Закарпатті — у цому й полягала головна мета книжкового форуму. Ба більше! Багато хто з подивом відкривав для себе книжки Закарпаття. Виявляється, бракує інформації навіть про регіональні видання. Тож демонстрація того, що виходить у краї за рік, стала теж важливим завданням «Книжкового Миколаю».

Єдиний на Закарпатті конкурс «Мистецтво книги», який проводиться в рамках ярмарки, визначив найцікавіші довколозакарпатські новинки. Гран-прі отримав розкішний фотоальбом відомого закарпатського фотографа **Олексія ПОПОВА**. **Срібна Земля** (ПП «Шарк»). Кращим літературно-художнім виданням визнано збірку **Петра МІДЯНКИ Дижма** (кіївське видавництво «Критика»). Серед дитячих книжок перемогла повість **Галини МАЛИК**

Злочинці з паралельного світу—2

(львівське видавництво «Світ»). Відзнаку «Альтернатива» від «Культурного Братства» отримав фотоальбом **Ужгород у старовинній листівці** (видавництво «Два кольори»).

Цікаво, що відзначення цікавих кни-

жок дедалі поширюється. Так, цього разу Мукачівська греко-католицька єпархія запровадила свою щорічну відзнаку й на «Книжковому Миколаї» вручила її вчителіці малювання **Ангеліні ТУРАК** за дитячу книжку **Зимові сні**.

До речі, на ярмарку можна було побачити багатьох людей місцевого бомонду. Тут купували собі книжки не тільки ректори й директори, народні чи заслужені митці, але й політики, мери і навіть єпископи. Це говорить про те, що книжкова виставка набуває все більшого суспільного престижу.

Ще однією родзинкою «Книжкового Миколая» є мистецькі акції. Фотовиставка чотирьох авторів «Ми» взагалі стала єдиною в Ужгороді за цей рік. А вернісаж в галереї «Ужгород» п'ятьох художників (О.Долгош, Н.Пономаренко, Л.Корж-Радько, Н.Сімі-Павлишин та О. Кондратюк), за словами мистецтвознавців, став найкращою виставкою цього року. Таким чином мистецький бік «Книжкового Миколая» може цілком конкурувати з літературним.

Уперше на «Ужгородській книжковій Миколай» приїхала виконавчий директор Львівського форуму видавців

зіграв режисер Андрій Приходько, узявши собі партнером Богдана Бенюка. Актори грають Кониського на малозрозумілій нам мові історичних хронік, літературних творів та богословських трактатів, якою висловлювалася вчена братія тринадцяти років тому. Утім, ця «українська латина» не заважає глядачеві осягнути зміст того, що відбувається на сцені. Так звана шкільна (або ж духовна) драма, яка прийшла в Києво-Могилянську академію з освіченої Західної Європи, мала на меті не завести глядача в безкінечний лабіринт філософських питань, а навпаки — вивести його на світло Боже з темряви сумнівів та онтологічних страхів, народжених у враженій безвір'ям свідомості. Аби викладені в драмах

б о -

жественні настанови не викликали в охоплених погордою вченості сучасників відрази своєю дидактичністю, постановники одягли їх у шати театральності, відвертої при. «Філософія в картинках», істина, «в дійствії явленна», призначається для тих, хто не здатен сприйняти її у вигляді тез і антitez, а тому звик довірятися почуттям, а не поневоленому ними інтелектові.

Як виявилося, зіграти нині подібний сюжет непросто. Тобто, можна вивчити химерні, немов бароковий орнамент, вірші «трагедокомедії», можна з використанням різноманітних театральних пристосувань та прийомів його проілюструвати. Набагато важче донести до глядача зміст забутого дидактичного твору, посіяти в утрамбованій атеїстичними теоріями душі зерно істини, що сором'язливо ховається за зовнішньою примітивністю, наївністю виразних засобів та надокучливою повчальністю тексту. «Воскресені мертвих» у театрі ім. І.Франка є актом

Катерина Шевченко. Думка людини, яка організовує найбільший книжковий ярмарок в Україні й бачила десятки інших, є вельми авторитетною. Ужгородський Катерині Шевченко сподобався. Вона подивована кількістю акцій, які проводяться тут протягом двох днів.

«Ви маєте свою родзинку. Для такого міста, як Ужгород, це дуже добре. Не женітесь за великим. Воно само прийде», — порадила львів'янка.

«Ужгородському книжковому Миколаю» — усього третій рік. Із кожним роком зростає коло його друзів і симпатиків. А тим часом справи не стоять на місці. Активно шукаються, випробовуються все нові й нові форми. Власне, у цьому пошуку й криється секрет успіху та запорука майбутньої життєспроможності.

Kr

Галина МАЛИК. *Злочинці з паралельного світу—2.* — Л.: Світ, 96 с.(п)
Петро МІДЯНКА. *Дижма.* — К.: Критика, 120 с.(о)
(Див. також: Kr ч.19'03)

радше культурно-освітнім (пропагуємо забуті твори забутих класиків), аніж духовним (наближаємо глядача до світла Істини).

Наступною роботою Андрія Приходька став байроновий «Каїн», якого він втілив на тій же малій сцені франківців (що звуться «Театром у фойє»). Відштовхнувшись від перекладу Івана Франка, просякнутого західноукраїнськими діалектами, постановники перенесли біблейські події з далекої землі обітавоної в прикарпатське село. І рап, до якого понад усе хоче повернутися Каїн, із далеких, незвіданих небесних сфер ніби перемістився за вікно, об скло якого перший братовбивця сучасної цивілізації б'ється, мов та муха. Заздрісний селюк Каїн, у якому Петро Панчук втілює не кращі риси задушених жабою земляків, подібно до нинішніх наших напівлегальніх ємігрантів, шукає раю не в собі, а чужими світами. Вікові біблейські події, які ми схильні сприймати радше за притчу, аніж за реальний історичний випадок, раптом трансформуються в цілком пересичну буденну історію про те, як ще одна людина посварилася з Богом, якого сценічний триптих франківців повертає на територію сучасної культури.

Kr

I5

ПЕРІОДИЧНЕ ЖИТЯ

КУР'ЄР
КривбасуДЕ ДІЛАСЬ
АНДРУХОВИЧЕВА
ДУША?

— ставить питання над романом **Дванадцять обручів** Богдана БОЙЧУК у грудневому числі Кур'єра. «Дволикий» Андрухович «не тільки стягнув Антонича до свого рівня, але й опловував його... Можливо, він відчував, що проза його в перших п'яти розділах була порожня й бездуха, тож вирішив ... оживити її в такий радикальний спосіб... А може, він керувався цинічною настановою: якщо є кому таке друкувати, то чому не писати?». Зрештою критик апелює й до совісти кіївських критиків та чительників: «А як би то звучало й виглядало, якщо б Андрухович написав точно таке саме про Василя Стуса?».

КНИЖКОВИЙ
ДЕНЬ
У ЛІЖКУ
З КЛАСИКОМ

Стабільний гедлайнер КО **Іван Андрусяк** зізнається в інтерв'ю: «Цікаво простежувати в кількох молодших поетів мої впливи. Це іноді виглядає дуже комедійно, а іноді й мені від того є над чим подумати». Можливо, поет і журналіст для своїх юних адептів є тим, чим колись для нього самого був Франко: в юнацькі роки «кілька років я буквально з Франком лягав і з Франком прокидався. Він мене навчив розуміти літературу, навчив її читати по-людськи, та, певно, й писати навчив».

ПСИХОАНАЛІЗ
ФРОЙД ТА ЮНГ
НА СТОРОЖІ МІТУ

Вплив психоаналітических теорій на сучасну неоміфологічну літературу досліджує канд. філос. наук **Світлана СТОЯН**: психологоїзм, властивий цим літературним творам, «незважаючи на присутність традиційних архетипічних образів, має суттєву відмінність від класичного міфу. На зміну «культурному герою» приходить звичайна людина, жертва соціальних криз і життєвих колізій, яка «розве кайдани цивілізації», загальнозначущих норм моралі та розуму. Саме вона знаходиться в центрі сучасного сюжету й саме завдяки її головний акцент переноситься на особистісні риси персонажа... Неоміфологічна література стає фундатором «акту протесту» проти засилля реалізму. Вона протиставляє йому категорію дивовижності, вигаданості, яка в поєднанні з життєвими реаліями створює новаторську форму моделювання сучасного літературного твору».

КАРАВАН исторій ПРО ТЕХНОЛОГІЇ

Проста історія ідеї світового медіаганта: «Хью стоял у газетного кiosка, вибирає свежие журналы, и вдруг его взгляд наткнулся на открытку с изображением полуобнаженной Мэрилин... Когда «Плейбой» вышел из печати, никому и в голову не пришло, что Хью Хефнер придумал его, сидя на колченогой табуретке в своей тесной кухне».

Ку

КНИЖКА РОКУ' 2003: НОМІНАЦІЯ «ВІЗЛІТІВКА»

БАЛАНС БЕЗДОГАННО НЕДОСКОНАЛИХ ПРОТИРІЧ ГРИ

У часопису «Критика» (вересень'2003) з'явилася приметна стаття мистецтвознавця Олега СИДОРА-ГІБЕЛІНДИ, де він слушно назавв асортимент українських мистецьких видань часів незалежності «каталожкам... передкауфманівської доби», оскільки з виходом книжки **ВЛОДКАУФМАН**, «Гра в Гру» (2002) змінилося саме мірило поцінювання художніх альбомів.

Костянтин РОДІК

Проте, пан мистецтвознавець дивним чином не заважав виходу попереднього року альбому **Сергія Пояркова Balance of Contradictions / Баланс Противоречий**, а торік — іще однієї його книжки **Flawless Imperfection / Безукоризненное Несовершенство**, котрі близько півтора року висновки фахівця щодо зміни «каталожкої» парадигми.

«Каталожка» за Сидором-Гібелиндою — це віддзеркалення пострадянського світогляду українських митців, котрі вважають видання власних альбомів справою держави. А тоді нарікають на їхню непрентабельність та неможливість пророка на батьківщині.

Число тих, хто стежить за вернісажами, набагато менше за «альбомних» поціновувачів мистецтва, яким бідна держава здатна запропонувати лише благенькі каталоги. Як зазначено в книзі В. Кауфмана, «кар нікого не цікавить. Цікавить — міф». «Книжечки-метелики» закарбувати міт нездатні, це — функція авторського книжкового проекту. Як у Кауфмана та Пояркова.

А художникам «передкауфманівської доби» лишається «трагедія непоміченої» (дефініція з книги «Гра в Гру») та кухонні тости «за генія», бо «люди обожнюють тих, хто гине смертю хороших, але дурних» (там само). «Глубина драматизма в жизни каждого человека прямо пропорциональна пропасті между тем, кто он есть на самом деле и кем ему приходится быть», — на свій штарт змальовує ситуацію автор «Безукоризненного Несовершенства».

382.00 грн

282.00 грн

382.00 грн

ніби з матричного конвеєра... Усі його роботи вилизані до деталізованої порожнечі». Нехай «неодноразово» — про дві книжки — це гіпербола. «Естетське дежавю»? Так, гортаючи Пояркова, згадуєш і Дюрера з Босхом, і Ешера з Арчимбольдо, й Магрітта з Кало (а ще можна рефлексувати на Івана Марчука та Олега Пінчука, на Анатолія та Сергія Павленків, на Людмилу Мітченко, Анатолія Гайдамаку, Наталку Кохаль, Наталку Герасименко...). На «все то, что прочтется между строк», — як каже сам Поярков. Зрештою, у кого не знайти вчителів-попередників або колег-однодумців, і то — найнесподіваних? Оно, Богдан Ступка пише: Поярков — це традиції українського бароко; це відлуння Гоголя, «Лісової пісні», «Зачарованої Десні».

Що ж до «матричного конвеєра», то щось подібне історія чула й про Дюма з Бальзаком, і про Даля з Вазарелі (також Поярківська «традиція»), а нині чути, приміром, про іспанця Луїса Ройо чи росіянину Нікаса Сафонова. А «деталізована порожнеча» нагадує відомий

присуд Стасова Айвазовському: «Мастер расписных подносов». Так, Айвазовський тиражував себе на автопілоті — і що, перестав бути мистецьким брендом?

Здається, Кауфман уникнув таких кринів хіба тому, що «Гра в Гру» — його «вибране» (якби видав лише своїх графічних риб — бути б йому «продюсером деталізованої порожнечі»). Саме тому не мала погромної преси й перша книжка Пояркова — також «вибране», де є і ранні, цілком станкові, салонні речі (на приклад, «Жовтий сон» 1983 р.); і вихід за межі плакатного тяжіння («Санчо Пансі», «Павутиння»); і адаптація світових формальних технологій у серії «1984»; і ще візуально хворобливі реакції на неприйняття колегами його оригінальності («Біла ворона», «Полювання на дику кицьку», «Втікачі»). За цією книжкою можна простежити за обережним входженням кольору до монохромної гами його композицій — попервах як акцент, насамікінець — як домінант. Можна побачити, як поступово визирається лінійка його улюблених знаків: дерева, монгольф'єри, птахи, місяць (нині щора зу викреслований з остаточної композиції), самоходи, книжки, «город золотий». Саме в «Балансе Противоречий» картини Пояркова почали «обростати бордюром», приміряти до себе «рамки», як символи виходу за межі.

Можливо, саме ці «рамки» ввели в оману рецензентку *Kr*? Через те, що тепер, у другій книжці, вони коштовно «закам'яніли» (мармур? ґраніт?), провокуючи загадки про «п'едестал» та «монумент»? Та щоби вжити слів з такою нерухомою семантикою, треба було зігнорувати невипадковою ремаркою автора: «Ни одной темы нельзя закрыть, ни один город нельзя достроить, ни одну работу нельзя закончить, всегда можно сделать следующий шаг».

Друга книжка Пояркова — цілком концептуальний проект: від «ручного» дизайну до відвертої колекційності в доборі репродукцій. У книжці Кауфмана є абзац, що його можна мати за мікрорецензію до цієї тези: «Збирання колекції допомагає фіксувати час. Відзначити про себе його присутність. Торкнутися його — не більше, але й не менше... Полювання за часом є висліджуванням самого себе — власної заангажованості у Гру і визначення меж, за якими Правила починають давати збій».

«Безукоризненное Несовершенство» позиціоноване в передмові як антикураторський маніфест крайнього індивідуалізму («на политкорректность я намерен плевать и прошу считать это официальным предупреждением»). Тоб-

то — книжка-віклик горе兹вісному здоровому ґлузду. А «боротьба з Правилами Гри можлива тільки за умови маніпуляції абсурдом», — коментує Кауфманова книга. — Вона припустима лише при понадсистемному сприйнятті дійсності, виході за межі впливу Правил. Оголення Правил відбувається під дією катализатора — безглуздості». Про те ж і сам Поярков: «Мы живем в совершенно абсурдном мире, но приемлем его, как нормальный». І — ставить все з голови на ноги, адекватно зображені звичний абсурд та нормальнє безглуздя. Як він це називає — «иначе бросить кости-символы» (унаслідок чого, між іншим, відбувається «обмін прекрасных иллюзий на печальный опыт»).

А може, Пояркові критики, — той самий контингент, що дратується успіхом Пауло Коельо? «Непостижимость до конца — побочный эффект всего на свете... Слово, наиболее полно объясняющее жизнь, — вдруг... Жить счастливо — это до такой степени просто, что научиться этому практически невозможно... Повод для радости существует всегда... Нельзя жить своим черновиком... Смысл жизни — в жизни. Вот в этой секунде». Може, це й не Коельо, але ж Поярков і не претендує. Навіть здатен раптом про всю свою візуальну та текстову філософію — так: «Пользы от них ноль, одно удовольствие».

«Концептуалізм Кауфманового задуму провалюється десь у глибині дзеркальних відображеній його улюблених іграшок... Будьте обережні з дзеркалами і фотоапаратами: вони можуть зробити вас частиною цього світу швидше, ніж можливо його пізнати». Можливо, проблема «полювання» на Пояркова в тому, що критики-«мисливці» вже стали безальтернативною частиною цього абсурдного світу й не можуть (чи й не хочуть) вийти за межі Правил Гри Здорового Ґлузду?

«На межі контактів виникає лінія парадоксів, — завважив Любко ДЕРЕШ, автор більшості коментарів в альбомі «Гра в Гру». — Нейгровий екстаз неможливий».

* * *

І остання загадка від Пояркова: «Как нас самих преображает проход сквозь дверной проем?»

ХРОНІКА

... У хорватському місті Пула під гаслом «Жіноча сила і література» відбувся один із найбільших книжкових ярмарків Центральної Європи «Dreamlike». Понад 70 тисяч відвідувачів ознайомилися з книжками та акціями представників південно-ї західнослов'янських країн, а також Угорщини, Австрії й Німеччини. Традиційні для цього ярмарку «Сніданки з автором» цьогоріч відбувалися за участі Петера ЕСТЕРГАЗІ, Бори ЧОСІЧА, Сібіли ПЕТЛЕВСЬКОЇ, Ленки ПРОХАЗКОВОЇ, Еріки ФІШЕР.

... Сицилійська дівчина Мелісса ПАНАРЕЛЛО занотувала власне бурхливе статеве життя у віці 15-16 років у щоденнику й видала його під назвою **Розчещи волосся сто разів перед тим, як іти спати**. Несподівано для видавців саме ця книжка сімнадцятирічної дебютантки стала в Італії бестселером року — наразі продано 500 тисяч екземплярів, і це число щодня збільшується на кільканадцять тисяч.

... У короткому списку Премії газети «Le Monde Diplomatique» за кращу книжку 2003 року одним із лідерів називають франкфуртське видання **Juri ANDRUCHOWYTSCHE. Das letzte Territorium**. На сайті www.monde-diplomatique.de, де проводиться голосування, німецька «Остання територія» Андруховича позиціонована як «детальні й трошки іронічне змалювання пострадянських реалій України».

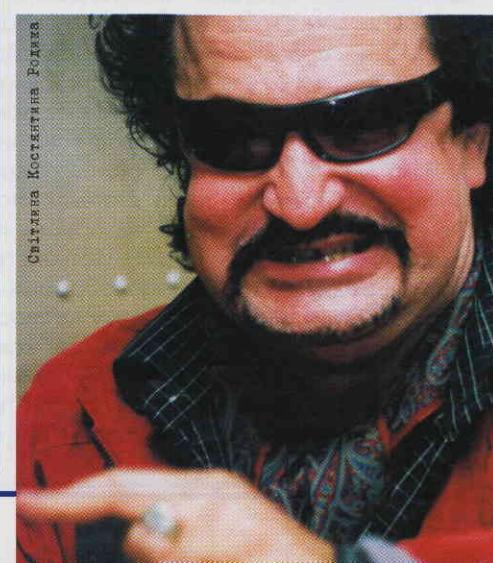
... До свят на сайті Асоціації Українських письменників (www.aup.iatp.org.ua) пропонувалося проголосувати на тему: «Хто з українських літераторів найкраще підходить на роль Діда Мороза та Снігурунки?». На час укладання журналу голоси відвідувачів розподілилися таким чином: за Юрія ПОКАЛЬЧУКА в ролі Діда Мороза та Оксану ЗАБУЖКО в ролі Снігурунки — 44%; за Сергія ЖАДАНА та Олену ГАЛЕТУ в цих ролях — 24%; за Івана АНДРУСЯКА та Маріанну КІЯНОВСЬКУ — 16%; за Діда Мороза Володимира МОРЕНЦЯ та Снігурунку Мар'яну САВКУ — 14%.

... Вітаємо з Днем Народження іменинників січня: літератів Юрія ПОКАЛЬЧУКА, Олександра ІРВАНЦЯ, Євгена ДУДАРЯ, Костянтина РОДИКА, Степана ПУШИКА, Все-волода НЕСТАЙКА, культуролога Анатолія МАКАРОВА. Також у січні святкують роковини журналів «Всесвіт» (рік народження 1925), «Березіль» (1956), «Слово і Час» (1957).

Kr

Сергей ПОЯРКОВ. Balance of Contradictions / Баланс Противоречий. — К.: Новий друк, 120 с. (с.)
Сергей ПОЯРКОВ. Flawless Imperfection / Безукоризненное Несовершенство. — К.: Інвест Принт, 174 с. (с.)
Влад Кауфман. Гра в Гру. — Л.: Дэига, 386 с. (с.)

ГЕНІЙ ЛЬВОВА І ТАЛАНТ «Ї»

Чи то львівський часопис «Ї» радикально відрізняється від усіх нормальніших журналів (навіть форматом своїх випусків), чи то саме «Ї» є найнормальнішим інтелектуальним часописом, а всі інші тільки бавляться в інтелектуальність... Важко сказати. Принаймні «Ї» — це «Ї». Сплутати це видання з якимось іншим неможливо. Зокрема тому, що кожне його число є тематичним, присвяченім певній проблемі. Останній випуск «Ї» (ч. 29/03) не зрадив традиції. Зветься він без зайвої сором'язливості «Геній місця» і присвячений Львову, він же Леополіс та Лемберг.

Сергій ГРАБОВСЬКИЙ

Відкривши грубезний том, у якому майже півтисячі сторінок, читач зануриться у світ середньовічних, модерніх і постмодерніх текстів, де — знов-таки, традиційно — у переважно україномовний корпус вкраплено польські, німецькі й російські статті чи вірші мовами оригіналу. Ба, навіть ноти одного з опусів Франца Ксаверія Вольфганга Моцарта (молодшого сина Вольфганга Амадея), або, як його ще звуть, «львівського Моцарта».

У 29-му, львівському числі «Ї» на радість читачеві представлено справжнє ґроно близких імен — від Георга Тракля до Юрія Андрушовича, від Джакомо Казанови до Володимира Єшкілєва, від Себастіяна Кльоновича до Григорія Чубая. І майже все — про Львів. А якщо й не про сам Львів, то про давнє, модерне й постмодерне євро-

пейське місто, у якому знов-таки вгадується Львів.

Головний редактор часопису Тарас Возняк вважає, що подібна метода побудови зібрання текстів можлива для кожного значного українського міста, ідея про Слобожанщину, Донбас. Поділля чи Галичину. Дозволю собі з ним не погодитися. Львів — це щось особливе (так само, як і журнал на кшталт «Ї» не міг з'явитися деінде). Адже хто і що не коїв із Леополісом-Лембергом-Львувом, із нього не вдалося зробити ані взірцеве імперське, ані не менш взірцеве комуністичне місто. Тим більше — місто євразійське. І це добре відчували ті, кому європейськість була органічно чужа. Не тільки чекісти й партноменіклатурники, а й високочолі інтелектуали.

Львів як тест на європейськість і неталітарність світосприйняття — чом би й ні?

33.00 грн

Можу поклястися на журналі «Ї»: досить почути музику «львівського Моцарта», щоб переконатися у магічній аурі цього міста, яка єднала достойників культури різних народів, ставлячи бар'єр лише на шляху тих, хто не був гідним левів Леополіса. Бодай навіть ці люди випадково й народилися в цьому місці земної кулі. І бодай навіть вони все життя розмовляють щирою українською мовою (у таких випадках Леся Українка говорила — а краще б вони говорили китайською!)...

Але цілком погоджується з Тарасом Возняком, що сакраментальна «розбудова держави», яка точиться останні роки аж надто успішно, але в напрямі створення потужної держави не тільки без українців, але й без повноправних громадян узагалі, — так от, що така побудова, власне, країнотворення має йти з місця, із низин, із «останніх територій» — із тих хронотопів, відступати звідки вже нікуди. Отож «Геній місця» — це справді ословлений культурний плацдарм для наступу на потвор і почвар сучасної доби. Але для того, щоб кожна українська «остання територія» перетворилася на такий плацдарм, потрібен щонайменше талант, що передбуває на рівні таланту журналу «Ї».

Kr

Геній місця: Leopolis L'viv Lemberg Lvow. —
л.: «Ї», 467 с. (о)
(Рецензію див. також Kr ч. 21 '03)

ЯК ГОВОРИТИ? ЯК СЛУХАТИ?

або ТРОХИ ПРО ПОНЯТТЯ ІНТИМНОСТИ

Саме так називаються два розділи нового порадника для підлітків **Мандруючи до зрілості**, виданому нещодавно львівським видавництвом «Свічадо». Якщо вам між 11 і 13, або у вас діти такого віку, ця книга розрахована саме на вас. Але почитати було цікаво й мені, хоча я не потраплю ні до першої, ані до другої категорії. Намагаючись відповісти сама собі на питання, чому це мене зацікавило, згадала книги такого змісту часів власного статевого дозрівання. Перша відмінність, ясна річ, — мова видання. Про український текст, та ще й за проектом правопису 1999, а насправді далеких 30-х, тоді годі було мріяти. Друга й основна відмінність закладена в третьому — п'ятому розділах, які складають половину порадника. Стосуються вони найважливішого для підлітків — статі, статевого дозрівання та його наслідків, тобто статевих стосунків. Приємно вражає не лише відвертість, із якою сьогоднішнім підліткам розкладають на полички всю необхідну для їхнього віку інформацію, і навіть більше — адже анатомічні подробиці перебігу вагітності у віці до тринадцяти ще не повинні ставати в пригоді кожному. Позитивним є відсутність евфемізмів і замовчувань, якими в підліткових порадниках мого часу замінялася інформація про гінекологічні, урологічні та інші подробиці, що говорити про них навіть із батьками на той час вважалося соромно.

Я досі пам'ятаю грубезний томище під назвою чи то «Подружка», чи то якесь інша «Жизнь будущей девушки», у якому десятки сторінок було присвячено описам засобів для виведення вугірів.

Абсолютна перемога дорадчості над відвертістю: як самій пошити спідницю, чому теплі колготи корисніші за прозорі, десятки рецептів масок, кремів і притирань. Відчуття, яке полишили після себе ті порадники — сором за те, що «такі» питання тебе хвилюють. Відчуття аномальності, яка швидко мине. Натомість загальне гасло книги «Мандруючи до зрілості» цілком протилежне: «Не треба хвилюватися: усе, що з тобою відбувається, — нормально», — запевняють її автори.

Не обійтися увагою важливий психологічний аспект дозрівання, відмінностей у жіночій та чоловічій психології. Окрім статевих питань, порадник дає змогу навчитися ще чимало корисного: умінню спілкуватися, гамувати власну агресію, говорити й слухати (найпростіше часто виявляється найважчим), вирішувати конфлікти, мистецтво створювати свято для себе та інших. Поради такого плану описані дуже наочно, із прикладами конкретних життєвих ситуацій та способів вирішення конфліктів. Книга написана простою й доступною мовою, тішить вживання розмовних конструкцій у стилі «взагалі гайки», «який жах» і под. Думаю, підліткам це має сподобатись.

Наталя СНЯДАНКО

URBIS MORITURUS NOS SALUTAT

Було колись чудове місто Lemberg-Lwow, але його геть убили українці. Цю популярну в польських умах тезу хочеться заперечити. Але аргументовано спростувати її, на жаль, неможливо: наразі місто Львів і справді — у вмираючому стані.

Олег КОЧЕВИХ

Усі ми поважаємо нинішній Львів за те, що в цьому місті існують (і цим містом виплекані) Винничук, Неборак, Мар'яна Савка, «Плач Єремії», «Пікардійська терція», Форум Видавців та деякі інші стрижневі для сучасної України культурно-мистецькі явища. Але одночасно ми до глибини душі здивовані, як усі згадані й незгадані достойні особи й події можуть існувати в цьому занедбаному Mісті-без-господаря. У місті без води, з ущент розторсаною бруківкою, із щоденною зміною вуличних назв і маршрутів транспорту. У місті рагулів, які від закомплексованості перед приїжджими киянами культурують російську попсу найнижчого ґатунку, і то в значно більшій концентрації, ніж у Донецьку, ба навіть Москві. Чому саме в цій чорній дірі для буденого затишку, у цьому стандартно-европейському топосі так потужно струменять мистецькі флюїди?

Відповідь на ці питання спробував дати часопис «Ф» своїм 29 числом: **Геній місця: Leopolis Львів Lemberg Lwow.** | вийшло львівське число таким, як і саме місто Львів: по-европейськи ошатним, ностальгійним, але геть безладним, хаотичним, позначенням браком господарсько-впорядницького чуття. Ця химерна текстова суміш наприпочатку має покремсані уривки середньовічних хронік, цікаві лише фахівцям-історикам — а наприкінці тут уміщено сотню сторінок західних урбологічних досліджень, цікавих лише соціологам (при чому львівської теми ті статті взагалі не стосуються). Поміж такими неєстественими стравами розкидано родзинки у вигляді двох-трьохсторінкових вставок із віршами Антонича, Чубая, Андруховича, Неборака та інших поетів — вірші гарні, але я би, принаймні на місці двох останніх авторів, образився за дещо профанаційний контекст, у який вставлені їхні тексти.

На щастя, базове «тісто» цієї збірки складають усе-таки досить поживні есей та наукові статті. Особливо хочеться відзначити близьку розмислові мемуари гайдельберзького львів'яніна Григорія Комського та симпатичну белетризовану історію львівського костьолу Ельжбети з-під пера московського галичанина Ігоря Клеха. Дитинство обох дописантів трива-

ЛІДЕРИ ОСЕНІ: НОМІНАЦІЯ «ВІЗИТІВКА»

ло в прекрасному Львові 1950—60-х, який із одного боку був напівросійським, а з боку іншого — зберігав потужну інерцію польського Міста. Відтак Гріша Комський, приїхавши чотирирічним 1954-го з бозна-якою Чукотки, «оказався в музеї европейської матеріальної цивілізації, в отделі 20—30-х годів. Хранительницами музеїйної тишини були пані Зоси, пані Ядзи, пані Оли, оставленнія прежніми хозяєвами домработниці, консьєржки і няньки... Поддерживава дом в первонаочальному безупречном виде: вимывая каждый закуток, начищая каждую латунную бляшку, они не давали рухнуть вере в непреложный порядок вещей и ценностей, простиравшейся над их пошатнувшимся миром». Дім — це було все, що лишалося «пані Ядзям, пані Гандзям» від попереднього життя, і у відчайдушній спробі надати життю сенс «они преподали нам урок о том, что можно с любовью относиться к чужому, если чувствовать себя к нему причастным».

Казка закінчилася непомітно: «пані Гандзі» пішли, а натомість прийшли в середині 70-х зовсім інші люди. «Пришли из окрестных сел, чтобы получить городскую прописку. Жильцов они ненавидели классовой ненавистью люмпенов. Жильцы были горожанами и неохотно разделяли плохо артикурованные и нередко агрессивные дискурси неофитов... Ненависть к жильцам автоматически переносилась на недвижимость. На львовские парадные легла каменеющая пыль, стекла перестали пропускати свет, рефлексы покинули некогда сверкающие поверхности...»

Таким, якщо коротко, був початок нинішнього тотального занепаду Міста — наразі вмираючого міста, яке вустами часопису «Ф» вітає нас. І від цього привітання на очах з'являються слози...

P.S. Дописав ці рядки й раптом почув по радіо пісню «пікардійців» з приспівом «Chcesz szczeslywym byc — jedz do Lwowa». І так ця елегія прохопила душу, що закортіло кинути все — й поїхати на Різдво у найкраще у світі місто Львів!

Kr

Геній місця: Leopolis Львів Lemberg Lwow. —
Л.: І, 467 с. (о)
(Рецензію діяв: Kr ч. 21 '03)

Кость МОСКАЛЕЦЬ про Дванад-

цять обручів: «Андрухович не просто прираєває бытиє одного из интереснейших украинских поэтов, изображая болезненного в жизни домоседа решительным эпикуреицем, — он прямо наделяет Антонича бессмертием и вечным соприсутствием. Антонич здесь и студент-зануда, и батяр, разбивающий бутылку из-под вина на голове хама, и старый профессор Доктор, и кудрявый юноша, похищающий девственность романтичной Каломеи уже в наши дни... Несмотря на весь сарказм, нельзя не заметить в романе и иного чувства, более глубокого и человечного. Чувство это — горечь, никогда не присутствовавшая прежде у Андруховича в столь значительной мере. Эта горечь питается трагическим чувством жизни. Тошнотворными обстоятельствами жизни, свидетелями и участниками которой мы являемся».

Про «обручі» Андруховича пише Ігор БОНДАР-ТЕРЕЩЕНКО: «Как Деррида выделил подобные поездки в самостоятельный жанр — паломничества на «избранную Родину». У Андруховича трагическая история австрийского фотографа, подобно химреактиву, отчетливо проявляет не-приглядное лицо реальности... Впрочем, боюсь, что дюжине обручей романа, как некогда дюжине белоэмигрантских но-жей в спину революции, не сдержать гнилой бочки, из которой вытекает и, как писал несчастный Цумброннен, «безповоротно завершується найщасливіше в історії цієї країни десятиліття».

ДЗЕРКАЛО ТИЖНЯ

ГРУДЕНЬ — ДЕПРЕСИВНИЙ МІСЯЦЬ

А тим часом сам **АНДРУХОВИЧ** продовжує з гіркотою описувати навколо: «Шара плюс пиво — ось вона, формула утримування режиму в зоні безпеки. «Щоб гола чернь була щаслива, // блага, терпляча і свята, // потрібно лити більше пива // в її покривлені вуста». Коли це мені написалося, невже в середині вісімдесятіх? Зате на початку дев'яностих мені написалось ось це: «Великий непотріб указів, конституцій та декларацій. І тотальний смітник, ні, багато незалежних смітників на чолі з недолугими маріонетками. Ось — наша програма дій. Дедалі частіше й частіше озиратимуться народи назад і бачитимуть у своїх обманутих візях Велику Державу».

ДАЙДЖЕСТ

У ПОШУКАХ СРОДНОСТИ

«Кожен сам вибирає собі шкуру», творить долю, обличчя, коло друзів... І, доляючи нехіть і втому, відчай і спустрошення, ненависть і зраду робити це доводиться кожного дня. Важливий тут не так результат, як сам процес, те усвідомлене зусилля волі та духу, яке їй робить (або ж ні) людей із двоногих ссавців...

Дмитро СТУС

Срібний дощ Василя СЛАПЧУКА — книжка дивна. Видана в серії, так би мовити, «інтелігентної» белетристики, вона геть несподівано переростає її за глибиною осмислення долі людини у світі наближається до творів-лавреатів Пуліццера останніх років, герой яких шукають порятунку насамперед від самих себе.

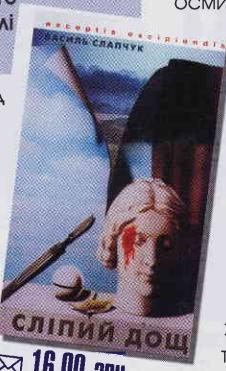
Проте, як ще нікому не вдалося прорістися чагарями життєвого терни, не сколовшись до крівці об шпичаки, так ніхто не спромігся й пройти свою путь, бодай одного разу не сховавшися за плечі товариша чи випадкового подорожнього. Слаба людина, і лише усвідомлення власної слабості, немочі й ницьості дозволяє наблизитися до усвідомлення себе у світі, із чого, власне, і починається самотворення людини як такої (а вплине її самореалізація на світ, на її оточення чи взагалі залишиться непоміченим — не її справа).

Однакам таки вдається квітувати у світі. Біля них тепло, хоча їх життя в переважній більшості випадків і складніше за інших. Більшість же зупиняється на півдорозі й починає нарикати на долю: вона й несправедлива, і жорстока, і підступна, і біди посилає частіше, аніж кому-будь. Проте комусь треба прошукувати далі, і саме ці хтось врешті дострибують головного життєвого призу — знаходить «срібну» працю й виробляють у собі вміння втішатися маленьким радощам від добре зробленої роботи, випадковій стіні, за

яку можна сховатися від шквального вітру, успіком дітей, які потроху вчаться вирішувати ті ж прості життєві проблеми, розв'язання яких так важко давалося нам. Усе просто, як світ. І — чесно. Бо все має свою ціну, і ще ніхто не здубув чогось, словна не сплативши рахунки...

Але найважче вчитися найпростішому: посміхатися при зустрічі, робити приемність біляньому, пекти хліб чи «вміти відрізняти солілку неба від солілки землі». І тому більшості з нас доводиться блукати манівцями згублених доріг, ділити свої трапези з нещирими друзями чи прошукувати дорогами ганьби та осуду слідом за малолітніми Катеринами, яких у дитинстві ніхто не навчив розрізнати романтику чуттєвої гри від кохання. Перше — справді легке почуття — вабить усіх, бо позірно не передбачає відповідальності, друге — лише для сильних, адже зберегти його значно складніше, аніж відшукати. Втім, це вже від лукавого й не про прозу Слапчука, який добре знає, що «всі людські комедії закінчуються трагічно, а трагедії викликають сміх». За лаштунками, звісно, тобто після позірного фіналу...

Попри все, життя продовжується. І тому малолітній Катерині — віддалася коханому, щоб врятувати його повагу до самого себе — доводиться збивати ноги й називати ганьби вже у світі сьогоднішньому, який ані менш традиційний, ані менш жорстокий, ані менш прагматичний, ніж за часів Катерини Шев-

✉ 16.00 грн

ченкової. Він інший, наш світ. Не більше, але й не менше. Проте кожному доводиться ставати людиною (або ж — ні) тут і тепер.

А назагал у тому, що учасник Афганської війни, відомий поет і критик буде свій прозовий дебют не на воєнній попсо-героїці, а на осмисленні теми відповідальнosti Ніни-Катерини, таки є щось іраціональне й навіть мітичне. Це щось ріднить його з класиком, герой якого якось вигукнув: «Господи, вони не вірують». Проте Василеві ходить навіть не про давно втрачену віру. Виявляється, що разом із втратою віри було втрачено й значно більш цінне вміння — уміння наслоджуватися миттєвостями щастя. І саме з цієї причини за кожним із його персонажів — вовкулако-лікарем Тихоном, відьмою Оксаною, безхарактерним поетом Телеслюком — тінню рефрен: «вони нещасні», себто ще не спромоглися чи то доскочити того щастя, чи просто вміти радіти від того, що мають. Та чи зможуть вони того доскочити, прошукуючи в іншій бік?

Власне, чи в інший і чи прошукуючи? Часом тотальна залежність людини від зовнішніх обставин чи звичок страшніша за яку-будь хибу в орієнтації й нагадує тупцовання на місці, що непомітно трансформується в цілковиту байдужість до всього й відверту імітацію — життя, прагнень, настроїв, любові.

Утім, усі ці рефлексії над прочитаним мало кажуть про динамічний сюжет та інтригу Слапчукової книжки, яка захоплює читача з перших сторінок, примушуючи симпатизувати всім його персонажам, бо єдиним негативним героєм «Сліпого дощу» є людське стадо, у якому людина девальвується й перетворюється на безлику сіру масу, яка приносить у наше життя тупий відчай, невпевненість у власних силах і ненависть до тих, хто спромігся цього уникнути.

Kr

Василь СЛАПЧУК. Сліпий дощ. Сер. «Exceptis excipiendo». — К.: Факт, 336 с. (п.)
(Рецензія дж. таєк: Kr ч. 24 '03)

Немов у зоопарку франкмасонів почував себе, після про- і перечитання діястої «Радуги». Але якщо Марина та Сергій ДЯЧЕНКИ осмислюють світ тварин і людей в епоху, коли індустрія розваг для багатьох стала самим життям, то Олексій НІКІТИН несподівано описує третій пласт життя свого героя Сергія Бояршинова: причетність до таємничих структур і вплив цієї причетності на життя та долю героя. Утім, про за чергою.

Формально нова «Радуга» присвячена світлій пам'яті **Людмили ТИТОВОЇ**, від дня смерті якої минуло десять років, а тому на сторінках журналу читаць знайде її **Неоконченну повість о детстві**, переклади на російську віршів П. Тичини, М. Рильського, М. Стельмаха та Д. Павличка, а на українську — А. Пушкіна та О. Блока.

Відкриває ж число повість Дяченків «Zoo».

✉ 6.00 грн

СВІТ ZOO

Як завше, письменницький дует пише про найпростіші, але від того не менш важливі речі: мотивації наших вчинків, любов і ненависть, життя й існування, міру відповідальності за вчинок чи відкриття. Цього разу декором стає сучасний світ totally «Большої стірки» нашого життя, де під проєкти юпітерів виносиється брудна близьна людів, які прагнуть слави та популярності. Проте «брудна» слава не відлигається й навіть тварини рано чи пізно починають це розуміти.

Про технологію влади — невидимі пружинки запуску супільніх катастроф та революцій — ідеться в «третьому» пласті життя

Сергія Бояршинова. Надто несподіваному, після перших двох, але від того ще більш цікавому, бо відокремленого від життя видимого не лише роздлом, але й новим числом журналу. Тут є думки про історію та сучасність такого страшного для абсолютної більшості слова — масонство. Проте мало кому відомо, що воно «создавалось как щит, как жесткая защитная оболочка для нежного тела чистого розенкрайцерства. Оградить наше знання и наши тайны, наших ученых и наших братів, наши богатства, наконец, от алчных правителей и грубой толпи, вот задача масонства». Проте благі наміри приводять навіть «братьев-каменярів» туди, куди й простих смертних. І, запустивши маховик розбрата й революцій, вони стають таким ж жертвами, як монархі й учителі, мислителі й письменники.

А загалом не втрачайте нагоди поміркувати над добротною прозою радужанських авторів, які ословлюють те, що дедалі більше хвилює кожного з нас.

«КОХАННЯ» ВІД ТОНІ МОРРІСОН

Тоні МОРРІСОН — перша афро-американка й лише восьма жінка з-поміж тих, хто став лавреатом Но-белівської премії з літератури. Щодо її лавреатства критики відразу ж розділилися на два табори: одні ледь не моляться на неї, інші показують їй носа. Образ письменниці є настільки величним і сповненим гідності, що легко забувається, наскільки шокуючою буває її проза. На двох сотнях сторінках нового роману **«Кохання»** читаємо про вбивство, підпал, поранення маленької дівчинки, фетишизм, педофілію, групове згвалтування, проституцію, шантаж, садомазохізм, викидання через вікно, корупцію поміж малолітніх, мастурбацію й гнівну юрбу, що виливає відро тваринних екскрементів на власника розкішного готелю.

Як і всі найкращі твори Моррісон, «Кохання» — сільський роман. Погляд письменниці на любов є майже класичним: це радість навілі зі стражданням і делюзією.

Найпакліша пристрасть часто схожа на безсердечність. Замість того, щоб страждати й вагатися, мучити себе з любови чи жорстокості, легше просто піти, що й робить чимало персонажів «Кохання». «Але не такого вибору для своїх героїв сподіваємося ми від прозаїків», — стверджують її рецензенти.

ДЖОРДЖ ОРВЕЛЛ — «БАТЬКО КУЛЬТУРОЛОГІЇ»

Жодного англомовного автора не ототожнювали зі святим так часто, як Джорджа Орвелла: вихвалили його аскетичність, порядність, фізичну та інтелектуальну відвагу. За логікою атіографів, ці особисті характеристики невід'ємні від письменницьких рис: тільки такий чоловік міг писати прозу, чисту, «як віконна шиба» (так сам Орвелл окреслив свій ідеал письма).

Разом із книгами **Гордона БАВКЕРА** Все-редині **Джорджа Орвела і Д.Дж.ТЕЙЛОРА Орвела** число об'ємних біографій пись-

менника зросло до п'яти. Усі біографи симпатизують об'єктів свого дослідження, але людина, що вимальовується зі всього цього писання, є не надто укє й свята. У соціальному аспекті Орвелла часто представляли як людину чисельних інтелектуальних і політичних суперечностей. Тейлор і Бавкер зосереджуються на внутрішніх протирічах письменника. Перший чимало пише про літературну творчість Орвелла, другий — робить цікавіший аналіз. На його думку, письменник втілив давню амбіцію й перетворив політичне писання на мистецтво. Багато романів Орвелла, вважають дослідники, просто недооцінені, а ті, що вважаються найголовнішими — «Звіроферма» й «1984», наразі вже не є актуальними, бо не виходять за межі власного історичного й політичного контексту. Натомість увесьєх та літературно-критичних статтях Орвелл «поєднував гостру соціологічну уяву з великою стриманістю і чистотою стилю». Він першим проаналізував необговорювані до нього політичні й соціальні аксіоми крізь призму культурних артефактів, а отже, на думку Бавкера, практично винайшов те, що ми зараз називаємо культурологічними науками.

Кі

БУМЕРАНГ

Поле помічено — давайте все ж казати поле позначене. Прекрасною метафорою — а чому всі забули слово чудовою? Аналітика затребувана — а чому не можна зажадана? Скільки приголосних можна нагромаджувати на стику двох слів — гра в гру — а чому не гра у гру, як то і належало би мові слов'яній.

Узялися за канонотворчість. Чи узяли себе за канонотворчість, але де К.Родик знайшов у нашому тілі такий орган? Невідомо, чи Дмитро Стус пригадає колись, що замість російськомовного я думаю варто було б уживати я гадаю, я вважаю, я дотримую думки, я стою на тому, що. Юлія Ємець-Доброносова демонструє підхід до існуючих проблем, забувши, що проблеми можуть бути чинними, наявними. Хай собі для В.Дишканта хтось є знаменитим, а для мене автор є знаним.

Євген Нахлік (як можна зрозуміти з рецензії Івана Лучука) поставив знак тотожності між ненормативною лексикою та матюком, хоча ці явища не тотожні. Якщо ненормативна лексика психічно здорової особини виривається назовні для означення афекту чи ставлення до певного предмета, то матюк позбавляє мислення системності, здатності адекватно реагувати на багатство світу, а тим більше активно шукати його. Мало хто дає собі звіт у тому, яку нищівну та руйнівну силу має матюк на свідомість його речника.

Бувайте!

Вітько СВАТЬКО

ВПЛИВ ПАПЕРУ НА ЗМІСТ

... Кожного числа **Kr** очікую нетерпляче. Бо знаю, що зустріну в ньому своїх ліпших друзів. Мої друзі на сторінках **Kr** — це численні помилки та недоречності. А ще як були змінили газетний формат на журнальний, то часопис став якимось менш цікавим, чи більш казенним. Чи не тому поміркований папір змінили на глянцевий — який несамовито сліпити очі, відблискуючи від настільної лампи, — щоби бодай оптичною сліпучістю надолужити втрату отої колишньої газетної родинки.

... Знову те саме: ловити рибу, начебто не мав змоги просто рибалити; письменник займався (наче вогонь?) мистецтвом; була присутня українська трагедія; трилер замисловався (сам?) таким-то; повністю буде надруковано (замість цілком); впиваються своєю українськістю. На те, певно, є письменник, щоб він мав навіки забути про слово відзеркалення, а замість нього ужити відображення. Чомусь усі дописанти пишуть вдалося — а де загубили дієслово пощастило? Сплячого чоловіка — а чому не чоловіка уві сні? Сексуального приставання — а куди закинули залицяння? Умоглядне згвалтування — а хіба не може бути уявне згвалтування? А що вже оте дізнатися, замість довідатися, то воно для всіх наче виразка шлунку, якій можна лише завдати хірургічної операції.

Малюнок Олексія Кустовського

Споруди, що задумувалася — тоді як належало б споруди, що її замисловали. Застосування дозволило — а чому не застосування уможливило? Необхідні знання — тобто знання, які не можливо обійтися? А ще шкода, що загубили слово лише, замінивши його на тільки. Одержані задоволення — коли, врешті, будемо отримувати задоволення? Обов'язкова складова — знову когось в'яжемо?

ДОСЛІДИТЬ ГОВОРІТЬ

ДО ЗІР КРІЗЬ ТЕРНЯ

Майбутнім редакторам від Бога — 8*

Неповний переклад словниками іншомовних лексичних одиниць змушує деяких працівників пера не покладатися на словники, а здійснювати переклад самотужки, спираючись на своє знання мов. Такий вибір письменника, кажучи образно, має два «кінці»: 1. автор дуже добре володіє мовами і блискуче дає собі раду з перекладами, 2. переклади автора далеко не досконалі. Спробуймо заглянути у цей другий «кінець».

Святослав КАРАВАНСЬКИЙ

СЛОВНИКИ БРЕШУТЬ — Я САМ СОБІ ПЕРЕКЛАДАЧ!

Коли автор піде за цим гаслом і не зможе бути на висоті, він нашкодить сам собі, бо текст, насичений неокористностями зробить ведмежу послугу його стилю, а заразом і йому як письменнику. У дальшому тексті ітиметься про здійснені авторами незалежно від словників переклади з інших мов, а саде, як видно з наведених нижче зразків, з російської мови.

ДО ЧОГО ТУПИЙ чи СТРАХ, ЯКИЙ ТУПИЙ?

Коли Ви прочитаете в гумористичному тексті «**До чого** у нас кримінальна країна! Поки я грабував банк, у мене вкрали авто» — Ви зрозумієте, що пару **до чого** вжито автором як переклад пари **до чого**, дуже поширеної в росіяні: **До чого** хороша, **до чого** красна! (з пісні).

Вдавшися до іншомовного звороту, гуморист знахтував наявні словники, де у гнізді **что** вираз **до чого** перекладено як **як** або **який**: «**до чого** он испугался!» передано як «**як** він злякався!», а «**до чого** холдний!» — «**який** холдний!». Переклад, треба визнати, неповний. Насправді, щоб по-нашому повністю відтворити емоційність російських виразів, треба сказати «**страх, як** він злякався!» і «**страх, який** холдний!». До перекладу у словнику треба додати словечко **страх**. Тоді розповідь гумориста виглядала б так: «**Страх, яка** у нас кримінальна країна! Поки я грабував банк, у мене вкрали авто».

У деяких текстах замість словечка **страх** доцільно вжити слово **господи!** або **боже!**:

Тоді уривок з пісні перекладеться так: **Господи, яка** хороша, **боже, яка** гарна!

НЕ ВТОМЛЮЄТЬСЯ роби- ти чи **знай** робить?

Пише ще один гуморист: «Ото, який з екрану телевізора **не втомлюється**

розвідати про себе як про велике цабе». Тут без вагань можна твердити, що пару **не втомлюється** автор запозичив з мови сусідів, бо в нашій мові такої пари не зафіксовано. Російська ж мова знає пару **не устает** або **не уставая**, яку словники перекладають як **невтомно, без утоми, безустанно, без упину** тощо. Очевидно, що наш гуморист до словників не заглядав, а просто «здер» кальку з чужої мови.

Усякий потяг до незалежності у творчості, безперечно, вартий похвал, але коли вже унезалежнюються від словників, то треба показати себе не «живодером», а добрим знавцем рідної мови. Бо наша мова має як найвідповіднішого відповідника до ідіоми **не устает/не устает**. І цей відповідник зовсім не довге слово, а навпаки — коротке. Згадаймо хрестоматійне: Ідуть дівчата в поле жати Та, **знай**, співають ідучи...

Словечко **знай** і є тим відповідником, якого недобачив наш автор. Його оповідь з цим слівцем матиме такий вигляд: «Ото, який з екрану телевізора, **знай**, розвідати про себе як про велике цабе». І коротше, і краще, і таки по-нашому.

НЕУНИКНИЙ чи НЕМИНУЧИЙ?

Переклади безкебетних **сам-собі-перекладачів** крім усього іншого ще й свідчать про «творчу лабораторію» цієї автури: замість бути самостійними мовотворцями (а письменник не може не бути мовотворцем), вони паразитують на іншій мові, тобто те, що вони пропонують — це товар з других рук або, як вони самі полюбляють висловлюватися, — «секонд-ген» (в їхньому арго «секонд-хенд»).

Щоб нікого не ображати, не цитую авторів, які полюбляють слова **неуникний**, **неуникно** (A). Що це за форми? Не треба бути доктором філології, щоб зрозуміти, що форми ці — живцем здерті копії з «братніх» слів **неизбежный**, **неизбежно**, перекладаних у словниках на українську мо-

ву як **неминучий** та **неминуче**. І, це єдино правильний на сьогодні переклад. Додам, що жоден український словник, виданий у СССР(!) не фіксує форм (A).

Тепер зацитую автора з правильним українським слововживком, а тоді перекладу цей правильний вжиток на форму **«з-других-рук»**, щоб показати усю карикатурність останньої. Пише Семен Скляренко: «**Неминуче** й невблаганне ходило вже близько біля княжича Святослава й Малуші...». А ось переробка цього пасажу відповідно до смаків **неуникнолюбів**: «**Неуникне** і невблаганне ходило вже близько біля княжича Святослава й Малуші...»

А тепер, поклавши руку на серце, скажіть, котрий варіант кращий: перевірений часом чи самоперекладний?

НІ-НІ ТА Й... чи НЕМА, НЕМА ТА Й...?

Російський вираз **нет-нет да и...** — безперечний українізм. Вираз **нема-нема та й...** зафіксовано у творах Шевченка: «...мене, спасибі, люди добрі книгами не забувають. **Нема, нема та й** пришеле хто-небудь...» Це написано із заслання, тобто до 1859 року. «Толковий словник живого великорусского языка» В.Даля (1880) ідіома **нет-нет да и...** не фіксує. Першу появу цієї ідіоми в російській літературі зафіксовано у творі Гаршина (1855—1888) «Из воспоминаний рядового Иванова», написаного 1883 року. Нема слова, що в тодішньому літературному середовищі Росії мали місце українські впливи на російську мову: був цілий ряд двомовних або пов'язаних з Україною письменників — Мордовець, Стороженко, Данилевський, Старицький, — перекладалися твори Марка Вовчка, Шевченка. І така образно-emoційна ідіома, як **нема, нема та й...** стала об'єктом перекладу на російську мову. Отже, форма **ні-ні та й** — це переклад з перекладу, який зайвий раз підтверджує думку, що заки хтось має перекладати самотужки з іншої мови, хай не полінуетися глянути у словник.

Словники недосконалі — це факт, але ніколи не шкодить перед самоперекладом удастися до словника, часом і словник може стати у пригоді, і не допустить «перевертнів» на взір **ні-ні та й...**

* Зберігаємо правопис автора

КУКУРУДЗЯНИЙ РАЙ ДЛЯ ПИСЬМЕННИКІВ

Останнім часом в Україні ведеться достатньо жвава дискусія на тему: чи потрібна спеціальна освіта для письменників? Про це дискутиють на шпальтах газет, у телепередачах. Голосно звучить, зокрема, й негативна оцінка літературної освіти: мовляв, найкращі письменники світу її не мали, однаке створили І «Божественну Комедію», і «Анну Кареніну», і «Гайдамаків».

Євгенія КОНОНЕНКО
член IWP-2003

А от у Сполучених Штатах Америки питання про необхідність письменницької освіти не стоїть: звичайно — потрібна, якщо під неї можна отримати фінансування! Майже в кожному університеті США викладається такий курс creative writing. Адже треба забезпечити роботою американських письменників, які навіть у цій заможній країні рідко живуть винятково літературною працею. Такі курси читаються переважно для студентів, що вивчають англійську літературу. Спеціалізовані факультети, де creative writing є, так би мовити, профілюючи дисципліною, такі собі літературні факультети, те, що американці йменують writing workshop, існують у кількох американських університетах. Найбільшу славу в Америці за ті межами має такий факультет в університеті штату Айова.

Штат, відомий своїм кукурудзівництвом (а в межах країни — ще й могутнім свинарством), більш нічого наче й не приніс світовій славі своєї великої держави. Але відомий ув інтелектуальних колах Америки саме завдяки вже згаданій письменницькій майстерні, де американські громадяни з усіх штатів вчаться на письменників.

Біля витоків Письменницької майстерні університету штату Айова стояв унікальний чоловік — Поль Енгл. Непоганий письменник, автор багатьох старомодних римованих віршів та добрих дитячих казок. Багато подорожував, мав близьку освіту, талант педагога й понад усе любив молодих письменників — бувають і такі люди на нашій грішній землі. Ще в тридцятіх роках ХХ ст. він і створив письменницьку майстерню. Але що значить — створив? Сформував підколектив, розробив навчальні курси, набрав слухачів? Усе це не має жодного сенсу, якщо немає грошей. Американець Поль Енгл зумів знайти гроши. І не просто одного разу «пробив» фінансування. Треба було це робити щороку, вибивати стипендію для кожного слухача, звертатися до федерального уряду й до приватних спонсорів. Але згодом авторитет майстерні та її керівника став таким значним, що місцеві кукурудзівники й свинарі почали вважати за честь жертвувати на неї кошти. Уже давно немає серед живих Поля Енгла, а справа його життя живе. І досі дають фермери Айови на Письменницьку майстерню свої кревні гроши. Зaproшуєть письменників до себе в

гості, годують, не знають, де й посадити. І досі з'їжджаються з усієї Америки молоді й не дуже молоді письменники до Майстерні Айова-сіті. Бо тут їм добре, бо немає у світі кращого місця для письменників.

Та й якби ж то тільки з самої Америки! 1967 року, коли Майстерня вже існувала не один десяток років, Поль Енгл, гуляючи мальовничими берегами Кораллів Лейк зі своєю вірною подругою й дружиною Хуалінг, у екстазі вигукнув: «А чому б нам не запрошувати сюди й іноземних письменників?! Це ж найбожевільніша ідея, яка тільки колись спадала мені на думку!». Ці слова мандрують усіма передмовами до усіх виданих ним антологій. Адже на цю «найбожевільнішу ідею» Поль Енгл також віднайшов гроши. Так було створено International Writing Program — IWP. Невдовзі з усіх кінців світу до Айови вирушив перший заїзд. Відтоді в Айова-сіті побувало більше тисяч письменників більш як зі ста країн світу.

Що ж вони там робили? Гуляли берегами Айова-рівер. Пили віскі «Бурбон» на стипендію, яку їм, залежно від статусу, виплачував або держдепартамент США, або який-небудь приватний фонд. Писали, а більше набиралися вражень для писання в іншому місці. Спілкувалися зі слухачами з Письменницької майстерні, збагачуючись духовно й утілюючи в життя найбожевільнішу мрію Поля Енгла, який саме для цього спілкування й створював IWP!

Письменники їхали з усього світу — від Філіппін до Норвегії, від Ірландії до Нігерії. А чого б не їхати, як за все заплачено? Вимагається тільки хоч якось володіти англійською, брати участь у чисельних письменницьких акціях і прийняттях, а також ходити на екскурсії місцями улюблених прогулянок Поля Енгла та Хуалінг, яка, до речі, ще жива.

Чим IWP відрізняється від інших письменницьких притулків, яких розкидано світом доволі багато? У тій же Німеччині, скажімо, значна кількість будинків творчости, де письменникам надається й окрема кімната, і пристойна стипендія, на яку гості зі Східної Європи прибудряються не лише добре харчуватися протягом свого перебування, а ще й привезти гроши додому. І IWP також надає запрошеним письменникам щось подібне, але можливості писати майже не дає. Зате весь час влаштовує для письменників творчі вечори, численні прийняття, зустрічі з Нобелівськими лауреатами, які їдуть до Айови, як на прощу, поїздки кукурудзяними полями на тракторі, відвідини свинарників. І взагалі це — унікальна Програма для письменників, яка не має світових аналогів!

Хоча без грошей ніякої путньої програми в життя не втілиш, та основне багатство будь-якої програми — не гроши, а люди, які в ній брали участь. Хто ж складає золотий фонд IWP? Це румунка Ана Баландіана, турок Орхан Памук, Славенка Дракуліч та Дубравка Угрешич з колишньої Югославії, арабо-ізраїлець Антон Шаммаз, ірландець Себастьєн Барі, поляк Антоніо Ліберо, росіянин Едуард Родзінський та Віктор Пелевін тощо. До речі, росіянта інших жителів колишнього СРСР до перебудови на Програму не запрошували, воліючи не мати контактів із КГБ, хоча письменниками з країн так званої народної демократії не гребували. Болгарі, поляки та інші угорці в Програмі не переводилися. 1969 року вже мав на руках авіаквиток до Айови молодий чеський письменник Вацлав Гавел. Але не долетів, бо сів. Коли через багато років він склав повноваження президента Чехії, Програма привітала його з тим, що він уже більше не політик, а знову письменник.

А з СРСР першим приїхав 1986 року дитячий письменник, відомий перекладач «Вінні Пуха» Борис Заходер. 1990-го завітала Юнна Моріц. Потім їхали інші росіяни, що були на Програмі майже кожного року. 1991-го був міністр культури Вірменії Бер Зейтунцян. Були люди від Литви й Латвії. Від України 1993 року був лише драматург Ярослав Стельмах.

Не буду казати за всю Америку, а в університетському місті Айова-сіті письменників і шанують, і люблять. Варто десь з'явитися з фірмовою торбою IWP — підвищену увагу гарантовано. «Ви — дуже знаменіті у своїй країні, якщо ви тут», — шанобливо тиснуть руки письменникам світу прості айовіці. І як це так вийшло, що амбітні українські поети й прозаїки у своїх мандрях за світovoю словою не заїздили до цього благословленного краю? Який був би багатий додатковий матеріал вішати локшину на вуха простим українцям!

Малюнок Олексія Кустовського

КАПІТАЛІСТИЧНИЙ ЄРЕТИК

Зараз, на щастя, нікого не дивує, що багато продуктів світової культури потрапляє на український ринок одночасно з їх західними релізами. Завдяки відчайдушним піратам ми передивляємося свіжі фільми одночасно з журі кінофестів, а гучне й привабливе слово-сполучення «світова прем'єра» дедалі частіше освітлює театральні та кіно-афіші. Не омінула ця тенденція й книgovидавництво. Чого вартий здійснений за три місяці переклад коеївських «Одинадцяті хвилин». Якщо певний твір може зацікавити широку авдиторію, його негайно перекладуть, надрукують і викинуть на ринок без жодних естетично-інтелектуальних упереджень.

Максим АРТЕМЕНКО

На цьому тлі мало не дивом виглядає поява нової книжки, яка започатковує серію «Актуальні світові дискусії». Йдеться про твір **Джозефа Стігліца «Глобалізація та її тягар»**. Ця книжка має багато причин називатися унікальною. По-перше, її західний реліз відбувся минулого року й відтоді вона перебуває в авангарді світової економічної дискусії. По-друге, її автор — лавреат Нобелівської премії 2001 року, а відтак «Глобалізація...» є логічним підсумком його наукового доробку. По-третє, книжку видрукувано без участі всюдисущого фонду «Відродження», що є важливим знаком зростаючої самостійності й самодостатності українських видавців.

Маючи суперякісну палітурку й прогресивний дизайн, книжка розби-

ває стереотип, нібіто подібне академічне читво не потребує добротного оформлення. Але найдивовижнішим є саме швидкість, із якою український читач отримав цей твір. Така реакція видавців на появу нового, цікавого продукту встановлює конкурентні вимоги на небаченій досі в книжковому бізнесі висоті. І побити її буде вкрай важко.

Автор книги — один із живих класиків економічної думки. Але на відміну від інших живих класиків, які спочивають на лаврах, час від часу гастролюючи з лекціями, він ще донедавна займав вищі посади у Світовому Банку та Адміністрації Клінтона. Стігліцу пощастило не тільки відшліфувати свою теорію в стерильних умовах академічних лабораторій, а й брати участь у виробленні цілком реальних рішень та стратегій на полях економічних баталій. Певно, про нього жартував американський президент, шкодуючи, що в його

радника з економічних питань не одна рука. Адже щоразу, коли потрібно приймати якесь рішення, радник співав одну й ту ж пісню: On one hand..., but on the other hand... Утім, це лише жарт.

Попри неуникну контроверсійність певних економічних проблем, Джозеф Стігліц має цілком визначену позицію апологета державного втручання в ринкові процеси. У своїх численних по-передніх працях і дослідженнях він обстоює хибність традиційної теорії про досконалу поінформованість ринкових агентів, які в житті потребують арбітра, що координував біта пом'якшував плин їхньої діяльності. Цій позиції протистоять засади так званого Вашингтонського консенсусу — системи поглядів та принципів, які лежать в основі діяльності таких міжнародних інституцій, як МВФ, Світовий Банк та Світова організація торгівлі. Названі організації впевнені в провідній ролі ринку в процесі розбудови недорозвинутих економік і тому намагаються якомога більше скоротити державну присутність на економічній арені країни.

Змагання цих точок зору своєю напруженістю й гостротою не поступається середньовічному протистоянню католиків і реформаторів. Твори сучасних економістів, адептів того чи іншого підходу, сповнені емоційності й непримиренности, притаманних суперечкам християнських полемістів. Академічна неупередженість часто-густо посту-

«МИ ВСІ ТАБОРОВІ. СТО РОКІВ ТРИВАТЬ ЦЬОМУ СПАДКУ» (О.ЗАБУЖКО)

«Стівен Спілберг, — пише автор книги «GULAG. A History» («Улаг. Історія»), журналістка Анн Апплбаум, — вибрал зняті фільми про японські концентраційні табори й німецькі концентраційні табори, але не про сталінські концентраційні табори. «Вибір Спілберга» можна символічно сприйняти як вибір Заходу, а саме — Америки, доволі двозначно сприймати історію радянського минулого.

Роман
ВЕРЕТЕЛЬНИК

Саме брак усвідомлення радянської трагедії на заході спонукав Анн Апплбаум взятись за свій амбітний намір розказати американському читачеві про те, чого він швидше за все не хоче знати — адже радянська трагедія далека, незрозуміла, можливо, навіть і

«несправжня», адже «вони» не зовсім такі, як «ми»... Але дослідниця попереджає свого читача: «Якщо ми не будемо намагатися краще пам'ятати історію другої половини європейського континенту, історію другого тоталітарного режиму двадцятого століття, врешті ми й на заході не зrozумімо свого минулого, не зrozумімо, як світ став таким, яким він є».

Сам підхід авторки до свого сюжету доволі нетрадиційний. Її книга — це й широкомасштабна історія ГУЛАГу, тобто

історія радянських концтаборів від більшовицьких початків до пізніших післєсталінських проявів, які проіснували аж до кінця 80-х, і розповідь про побут там. Тож поруч із хронологічною історією табірної системи, що містить потрібну, але відчужену статистику, читач довідується про різні аспекти буття зон в таких розділах, як: «Праця в таборах», «Кара й винагорода», «Наглядачі», «Жінки й діти» (чи не найбілісніший для сприйняття), «Стратегії виживання» та інші. У результаті розгортається багатоголосе бачення сюжету: «Емоції й політика, які віддавна йдуть поряд із історіографією радянських таборів, не стали серцем цієї книги. Інне місце, натомість, заброньоване для пережиття жертв».

Авторка орієнтувалась і на доступні джерела інформації (серед яких ос-

пається місцем спекулятивним звинуваченням, залишебонна логіка перевірених часом теорій — поверховий риториці, цивілізована дискусія — всіляким репресіям та утикам.

Так, публічна критика політики МВФ призвела звільнення автора книжки з посади головного економіста Світового Банку. Відтоді Стігліц постає в ролі такого собі Мартіна Лютера, що виступає проти засилля наддержавних інституцій із їхніми суперечливими вимогами до країн, які, потребуючи допомоги, вимушенні призначено миристися з втручанням до їх внутрішніх справ.

Під час славетної Нобелівської промови Стігліц проголосив свої «95 тез» проти згубних рекомендацій МВФ. Зі своїми заокончаними поглядами на реальність, неефективними методами прийняття рішень, відсутністю розрізнення підходів до різних країн, непрозорістю та заангажованістю в інтереси фінансово-бізнесових еліт індустріально розвинутих країн МВФ не здатний, на думку Стігліца, виконувати покладену на нього місію. I численні кризи останніх років — найвищий тому доказ.

У книжці наочно показано пріоритети між задекларованими принципами діяльності МВФ та практичними кро-ка-

ми, на які йде Фонд, щоб поширити свою ідеологію світом. Політика подвійних стандартів, «інтелектуальна непослідовність», відсутність гнучкості — ці та багато інших огріхів, вважає Стігліц, призвели поширення Східноазійської кризової інфекції всім світом, формування нечисленної олігархічної

верхівки в пострадянських країнах і те, що три мільярди людей усе ще живуть менше, ніж на два долари на день. Подібні думки не так часто доводяться чути від «західного» теоретика. Адже, традиційно, розвинутий світ бачив причини негараздів усередині бідних країн, а не у «своїх» виплеканих наддержавних інституціях.

Разом з критикою Стігліца пропонує свій сценарій поступу нерозвинутих економік та реформування міжнародних організацій. Словом, книжка надзвичайно цікава й інтелектуально споживна. Попри те, що погляди автора не обов'язково є істиною в останній інстанції, долучитися через цей твір до світового дискурсу буде приємно кожному, хто цікавиться економічною теорією.

Kr

Джозеф СТИГЛІЦ. Глобалізація та її тягар.
Сер. «Актуальні світові дискусії». —
К.: КМ Академія, 252 с. (о)

тannі набутики науковців і дослідників сучасної Росії), і на власну роботу в російських архівах, і на особисті розмови з очевидцями. Важливим є те, що робота Апплбаум здійснена в абсолютно нових для американського наукового світу контекстах: контекст перший — ГУЛАГ органічно належить радянській історії; контекст другий — ГУЛАГ рівно ж належить російській та міжнародній тюремній історії; контекст третій — ГУЛАГ належить «специфічному інтелектуальному клімату континентальної Європи середини двадцятого століття, результатом якого також були німецькі нацистські концтабори».

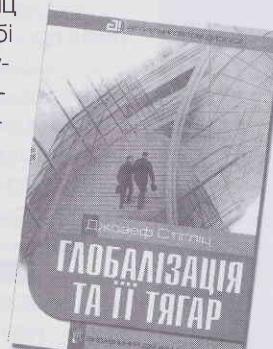
Найрадикальнішою «шок-терапією» для байдужого американського читача книги Апплбаум є її наполегливе ототожнення явища ГУЛАГу з Голокостом, який у багатьох американських колах вважається й недопускальним, і неполіткоректним. Хоча авторка помірковано пояснює ґрунтовні різниці між обставинами обох трагедій людства, вона

доходить висновку: «В Авшвіці можна було загинути в газовій камері, на Колімі можна було замерзнуть в снігу. Можна було загинути в німецькому лісі або в сибірській пущі, можна було загинути в шахтарській аварії або в транспортному вагоні, що віз худобу...» Люди гинули скрізь однаково жахливо.

Книга має на меті подати американському читачеві достатньо інформації в доступній формі. Колись авторка побачила в Празі туристів, які з захопленням купували і вдягались у радянську символіку: «Ця картина відалась мені дивною. Більшість людей, що купували радянську символіку, були американці й західноєвропейці. Усі вони гидували б одягнути на себе свастику. Але ніхто не бачив нічого поганого в тому, щоб одягнути кепочку чи футболку з серпом і молотом. Урок не міг бути яснішим: символ одного масового вбивства наповнює нас жахом, а символ іншого масового вбивства доводить нас до сміху».

Kr

Anne APPLEBAUM. GULAG. A History. —
New York, Doubleday, 677 с. (п)

✉ 30.00 грн

Йо.Ва.Ма, ПАНОВЕ!

Іван АНДРУСЯК размірковує на теми культуро-соціології: «Прізвища — то взагалі тема осібна. I не конче такі екзотичні, як Циперрюк чи Стриналюк... У нас що не Іванець, то Яворівський, що не Кравчук, то Драч, а де хоті взагалі Мов Чан — і нічого. Куди ото Процюк процюкує, аки пророцюк? Чи не до свого кума Барана? I Соловей не щебетав чогось давнєнко вже з Донецька; і Пан Йок застяг у Хмельницькому, як Махно у Нью-Йорку; а Дністровий — той узагалі Астраф'єв...»

I — на теми соціо-культурології: «Ми як «цибулизована нація» чекаємо чергових виборів, обі їхні корчинські піарі могли за непогані гроші перманентно з нас знущатися, аби якийсь дер, перепрошую, как обливав помиями Шевченка — тільки для того, аби вони знову нам вибрали, кого їм треба, а ми відтак і далі чухали потилиці й казали: «так, ми мусили, бо це було менше зла». Та йоб вашу матер, панове!».

BACK IN THE U.S.S.R., ПАНОВЕ!

Маркіян ФЛЕВІЧ про есей **Юрія АНДРУХОВИЧА** Но странною любовью, що в ньому автор описував причини дивної любові галичан до Росії та ностальгії за єдністю в соцтабірному просторі: «Цей простір, який ще років з 10 тому міг здаватися нестерпною та нестерптою раною, клеймом раба, тепер набуває дещо шармового блиску, такого собі модненького стріму... Зовсім близьким бачиться мені час, коли якесь наступне молоде покоління підніме на своїх щитах модну фікцію «УРСР» (чи щось в тому стилі) — для них це буде таюю ж екзотикою, як для молодого Андрюховича була Австро-Угорщина. Який-небудь модний автор, новий «аґент полковника Редля» (тепер уже якогось червоноземленого Редля) писатиме свою «Берлініаду» про втечу на Схід, про потоп у Європі... Напоневірявши Заходом, зауваживши якесь приховане розчарування в очах колишніх братів по остблоковому щастю-нешастю, ми рушаємо на Схід, там, де наша частинка всіх проминулих імперій намагається знову віднайти ці запутані поняття — центр, провінції, межі. Хаос — це в якісь мірі також синонім імені нашого часу. I тому вирінає ностальгія, не стільки за проминулим часом, скільки за передхаотичністю».

Kr

НАЕЗД? РАЗВОД? РАЗРИВ? ПЕРЕДЕЛ?

Об'єднання двох великих книготорговельних мереж на перший погляд нагадує змішування в одній страві риби та м'яса. Декларована ѹ підкresлювана в кожному інтервю учасників етапного для українського книжкового ринку єдинання рівноправність та паритетність положень двох досі самодостатніх структур «під одним юридичним» і, як виявилося, фінансовим «дахом», спонукає до прискіпливого вдивлення в деталі.

Тетяна ЩЕРБАЧЕНКО

Світлана Зоріна, директор ко- лишньої «Букви», часто наголошує на тому, що склади в Україні має тільки одне російське видавництво: АСТ. З ними до часу працював «Орфей» (директор Костянтин Клімашенко) і не мав клопотів з конкурентами. А потім щось сталося.

Буквально перед «зоряним» об'єднанням (вельми однобока прем'єра якого відбулася на Львівському Форумі видавців) за «Орфей», подейкують, прискіпливо взялися державні силово-економічні структури. Як у романах Світлани Зоріної «Наезд», «Передел» і т. д.

На тлі перипетій, які організувала українська влада навколо пільг книговиданню, будь-яка внутрідеревна тенденція до «глобалізації» видається справою святою. Налякані інвестори відмовляються від ідей вкладати кошти в таку небезпечно нестабільну річ, як місцевий книжковий ринок. Цяцька «ванька-встанька» стабільно гойдається завдяки важельцю на дні: продаж та видання книжок в Україні не доходить катастрофічної точки лише завдяки різномірному іно-країнному капіталу, як то — гранти й «акційні» частки в бізнесі.

Грантодавців, переважно європейських та американських, цікавить насамперед вміст книжки: просування певного автора або наукового чи літературного напрямку, які мусять формувати наше недосформоване (чи то деформоване) поспільство. А от російська бізнесова константа української книжторгівлі має виключно прагматичне значення: ринок збути. Чи ж будуть у такому випадку російські капіталісти, книжково-нафтovі магнати, зацікавлені розвитком українського книговидання? Не так давно (після відвідин Львівського форуму) редактор російського «Книжного обозріння» Алєксандр Гаврілов, з реверансами в протилежний бік, звернувся до видавців-одноплемінників: мовляв,

ідіть-но сюди, в Україну, тут такий вдячний читач, такий вдячний покупець, за-войовуймо його.

Україна, 1990 рік: 3600 книгарень, середня площа яких — 250—400 кв. м, де щоденно пропонувалося 10—15 тис. назв. 2000-й: 520 — 570 книгарень. Собівартість книжки в магазині на 30—50% вища за базарну. Покупець вільно вибирає асортиментом та сервісом вже дово-леють своїм асортиментом та сервісом вже да-витися дрібних оптовиків, і за справу беруться се-редньо-крупногуртові компанії.

Відомі київські видавництва відкривають магазини-склади, а згодом з'являються «точки» нового для України кшталту. Спершу — «Світ книги», гуртово-роздрібний ринок в «Квадраті» на площі Слави, кни-гарні мережі «Орфея», / от зовсім молодої структури — «Буква» — упев-нено почала мостилися у своїй ніші, пов'язавши ра-зом книжки, кіно й каву й задекларувавши новий, цілком прагматичний, підхід до продажу книжок. Тут дани про продаж книжок у будь-якому магазині пот-ралюють до комп'ютерної бази, завдяки чому асортимент формується з огляду на його вигідність. Об'єднання двох найбільших компаній засвічує наступний виток розвитку книжкового бізнесу.

Світлана ЗОРІНА: — На сьогодні я не шкодую про це об'єднання, хоч, звичайно, воно дозволяється досить важко. З боку «Орфея» було закрито кілька

магазинів, які були збитковими. Нещодавно ми нарешті майже з'їхалися в один спільній офіс. Тобто вже в січні заплановані проекти — один, що займається закупівлею книжки й обробкою її («Інтеркнига»), а другий («Міжнародна книга»), що створює магазини, — почнуть діяти. З'явилася «Букви» в Івано-Франківську, Нікополі, Херсоні. На початку року плануємо відкриття книгарень у Кривому Розі, Горлівці, Миколаєві.

Кр: — Уперті чутки твердять, що «Буква» з'їла «Орфей». Сам Костянтин Клімашенко уникає коментувати ваше об'єднання перед журналістами...

С.З.: — Чому Клімашенко себе так веде, мені не відомо. Принаймні я не можу

підтвердити ні одну, ані іншу точку зору. Ми вже три місяці з «Орфеєм», у нас є певні з ним проблеми, — якби в нас не було проблем, ми б не об'єднувалися. Свої певні проблеми є в нас, певні проблеми є в «Орфея». Природно, об'єднання — це не завжди все гарно, легко й просто. Є купа моментів, які важко прокоментувати й які важко вирішити правильно.

Я думаю, що з тих брендів, які в нас є, варто розкручувати один.

Кр: — ...більш агресивний?...

С.З.: — ...так, яким є «Буква». В усякому разі, у нас скрізь партнерські стосунки, тому будь-яке рішення ухвалюється більшістю голосів. У нас в Правлінні є «Вабанк», є два представники «Букви», два — «Орфеля».

Кр: — Підтримка фінансовими структурами довготривалих проектів у книжковому бізнесі — справа для України незвична. Фінансування злиття книготорговельних мереж «Буква-Орфей» — це благодійний проект чи інвестиція з метою отримання прибутків?

С.З.: — Природно, що кожен із нас розраховує на прибуток. Тим паче, що ця галузь може його давати. Зрозуміло, що кожен, хто вкладає гроші, щось хоче й отримати. Інша річ, що цей бізнес має соціальне лице. Я можу довго розповідати, як потрібні українському народові дорогі французькі вина, але знайдеться дуже мала кількість людей, яка мене в цьому підтримає. Але те, що українському народові потрібна книжка, — зрозуміло кожному.

Кр: — Кому належала ініціатива об'єднання, і чому саме «Вабанк», а не інша фінансова структура, став стабілізуючою основою об'єднання? Чи це їхня ініціатива?

С.З.: — А чому ми зараз стоїмо тут, а не якомусь іншому місці? Так склалося...

* * *

Отже, це — допомога «своїм»? І підозри ЗМІ в тому, що окремо мережі «Буква» та «Орфей» уже не здатні були до успішної торгово-діяльності небезпідставові? Можна замислитися над тим, що у засновників та керівників «Букви» та «Орфея» є або були раніше спільні ділові інтереси з «Вабанком», тож інтерес банку до специфічного книжкового ринку небезпідставний.

Наскільки великі для банку фінансові ризики в розробці нового напрямку діяльності? Які зобов'язання перед банком

має нове керівництво підтриманої структури? Яких сум потребувало подібне об'єднання?

Нехіть відповідати на питання стосовно співпраці з банком у пані Зоріної очевидна. Подібні питання, із якими *Kr* наполегливо звертався й до представників банку, так і лишилися без відповіді. Така таємничість здається досить дивною, адже цим прецедентом можна, в принципі, й пишатися: благородна підтримка національного ринку. Причому банком з іноземним капіталом, наразі не російським, — французьким. Натомість нікому не цікаво розказувати громадськості які-будь байки й навіть робити доброзичливий вигляд (імідж) відкритості. Тож залишається робити такі-сякі побутові висновки.

Як відомо, у «Орфей» та «Букві» присутня певна частка російського капіталу. То які стосунки тепер матимуть чи мають ці різномірні (чи ж справді так?) фінансові потоки? Від того, хто є реальним господарем нової мережі, яка за достатніх інвестицій може навіть монополізувати цей сегменту ринку, залежать інтереси українського читача. Адже книжковий ринок України знаходиться в початковій стадії розвитку.

А тут ще й митне законодавство, яке вносить свої корективи до імпорту книжки, само собою — російської, не стануть-бо українські продавці битися за тисячні, скажімо, французькі чи польські бестселери? Як пояснює пані Зоріна, імпортери (які беруть товар «під реалізацію») змушені докладати певних зусиль для уникнення загрози з боку українського митного законодавства.

С.З.: — І той, і інший бізнес — алкоголь та книжки — це продовження дистрибуції. Правила одні й ті ж. Так само я могла б продавати ліки, тільки вони мені наразі нецікаві.

Рівень кримінальності визначається часом, у якому ми живемо. Наразі — відривом законодавства від економічних реалій. Чим більший цей відрив, тим краща база для існування тіньової економіки. Як тільки з'являється тіньова економіка, з'являються люди, які повинні нею керувати. Найголовніше те, що рівень кримінальности керується державою.

Книжковий бізнес на сьогодні не є повністю «білим». Чому? Нині митне законодавство абсолютно не відповідає нормам митного законодавства цивілізованих країн. Наведу приклад не з книжкового бізнесу. Приміром, бізнесмен везе партію одягу з Німеччини. Він замовляє певну кількість спідниць 46-го розміру, штанів 48-го розміру... Асортимент виходить дуже великий. Чим більший асортимент, що потрапляє до експортно-імпортної накладної, тим, природно, більша ймовірність того, що щось буде наплута-

Видавець Михаїл КРАВЧЕНКО, «Нора-Прінт».

— Що вони там перебудовують і як — це їхня справа. Нас це не стосується. Ми можемо тільки щось порекомендувати, якщо вони захочуть взагалі про це знати. У нас ніколи конфліктів з «Орфеєм» не було й ці трансформації стали неабиякою несподіванкою. Новина — не з приємних. Там був професійний, грамотний у всіх відношеннях колектив, з усіма тими людьми було просто приемно спілкуватися, починаючи від менеджерів з продажу до керівництва.

У «Букві» все по-іншому. Мені завжди здавалося, що їм все одно, чим торгувати. У нас були певні тертя саме в цьому контексті, бо ми вважаємо, що, крім товарної, так би мовити, маси, книжка — ще й мистецьке, освітнє явище.

Вони хочуть працювати з видавцями, які можуть видавати 100—200 книжок. Арифметика елементарна. Видати художню книжку на Україні якою завгодно моюю зараз можливо накладом від 2-х до 5-ти тисяч. Візьмемо середній тираж — 3 тисячі. Мінімум грошей, які слід тратити — 10 тисяч гривень. Множимо їх на 100 чи 200 назв книжок. Маємо один-два мільйони гривень. А тепер називати мені в Україні видавництва, які б могли «потягти» цей мінімум! Бо в принципі треба закласти ще більше, аби видати книжку. В Україні якщо й знайдеться пара таких, то це видавництва з російським капіталом, як, наприклад, «Махаон». У нас же наклади всіх українських видавництв дорівнюють накладам одного «Ексмо» в Москві.

Мінімальний бюджет промоції книжки, кілька подач на радіо й ТБ, дещо більше — в пресі, — близько 60 тисяч гривень. Якщо книжка — 3 тис. тиражу, 20 гривень — тільки на рекламу з однієї книжки. То скільки вона буде коштувати? Це реально?

Українська книжка сьогодні — книжка для еліти. Вона коштує дорого.

но. На кордоні митники машину відкривають, і перше, що відбувається — перераховання товару. Якщо вартість товару хоч на якусь суму перевищує задекларовану в накладній, прецедент потрапляє під статтю з назвою «контрабанда».

Один із виходів, на мою думку, — доплатити на кордоні різницю, заплатити штраф за економічне порушення й везти товар далі. Насправді відбувається так, що машину затримують, порушують карну справу (контрабанда) й зрештою товар мандрує інстанціями, уціняється, псується, зрештою ви не отримуєте з нього жодного прибутку.

Те ж відбувається й у книжковому бізнесі. Я вважаю, що це досі дуже гарна годівничка для органів перевірки. Бо насправді правильніше й ефективніше для державної казни стягти на кордоні певну суму й не зупиняти товарний процес. Для багатьох зупинка однієї машини — це, по суті, вбивство бізнесу.

У книжковому бізнесі проблеми, пов'язані з отриманням товарних сертифікатів, ще важчі. Ускладнення експортно-імпортних рухів товару спричиняє те, що на кордоні книжку треба не тільки перевезти, а й докласти сертифікати походження тієї чи іншої книжки. Коли в машині близько 35 тисяч назв книжок, докласти цей сертифікат досить складно, тому велика кількість товару перевозиться без сертифікату. А це — ймовірні стягнення штрафу.

Ми всі хочемо мати можливість якомога швидше отримати книжку, яка, вийшла, скажімо, в Москві. На Петрівку та стихійні ринки вона потрапляє вже наступного тижня. Відповідно й кредитована торгівля

мусить отримувати її за такий же час! Але ж вона не отримує її. Що-що, а законодавство, на жаль, змінити важко.

Від початку 80—90% книжок, які в нас продавалися, були російські, імпортні. Лише близько 20% — українська книжка, з якої україномовної — 3%. Однак за останній рік, що мені дуже приємно, половина асортименту — продукція українських видавництв. Основна з причин — ми не отримуємо хороших, якісних книжок із Росії.

Як бачимо, продаж вигідної російської книжки у «легальніх» книгарень має певні складнощі. А що в цьому разі з українськими видавцями? Недавні суворі заяви генерального директора «Букві» про те, що новстворена мережа працюватиме з видавництвами, які мають у своєму асортименті 100—200 назв книжок, схоже, поступилася місцем більш тверезому погляду.

С.З.: — Українські видавці зрозуміли, що їхня книжка може досить швидко привести нормальні гроші. На сьогодні видавництва «Софія» та «А-БА-ГА-ЛАМА-ГА» завжди включають «у десятку» будь-якої книгарні. Серед українських письменників дуже гарні рейтинги в Забужко, Загребельного й Куркова.

Наразі ми працюємо з трьома сотнями видавництв, лише 10 з яких належать сфері російських постачальників. Якщо вони видають одну-две книжки й ці книжки продаватимуться, ми з ними працюватимемо. Просто в усій мережі працювати з маленькими видавництвами дуже складно. То вже — ювелірна робота. Усього лише із 40-а видавництвами ми можемо працювати по мережі, тобто — на складах.

Видавець Іван МАЛКО-ГА

— Поки що вагомих змін у співпраці з «Буквою» та «Орфеєм» у нас не відбулося. Хіба останній став брати в нас менш книжок. А от із новоствореною «Міжнародною книгою» вже підписали угоду, отримали перше замовлення, то, може, вони підтримуватимуть ті темпи, що були раніше.

Ми ніколи не будемо видавати однієї-двох сотень назв книжок. Але сьогодні всі хочуть, щоб наші книжки були в їхніх книгарнях, хочуть якось позиціонувати, щоб була якась додаткова вивіска, що це — «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА». Заявляють, що співпраця з нами — пріоритетна. Наши книжки добре продаються, тому ми ніколи не мріяли й не хотімо видавати так багато книжок. Ми повинні видавати гарно, а не багато.

ЩО ЧИТАЮТЬ ДЕПУТАТИ — 9

ПОЛЬОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Тамара ПРОШКУРАТОВА

— Українському книговиданню пільги потрібні! Тільки україномовному! Справа в тому, що якщо зараз піти в будь-який книжковий магазин, піти зараз в стой «чорний квадрат», ми побачимо, що книжка українською мовою завжди дорожча за російськомовну. І часто батьки не купляють своїм діточкам українських книг не тому, що вони не хочуть знати українську мову, а тому, що книжки дорожчі. Та ж казка «Рукавичка» російською — на дві гривні дешевша! Я з цією ситуацією знайома, бо я часто їхджу по школах і від себе як від депутата хочу привезти на подарунок, звичайно, книжки. Їх роздрібна ціна надзвичайно дорога! Пільги потрібні — українська книжка має бути дешевшою!

На мою думку, видання української книжки має бути монополізовано. Якщо пільги буде надано «українській книзі», то під цією «лазейкою» буде видаватися все. Тому потрібні видавництва, які будуть видавати виключно українські книги, дитячі. І нічого, крім дитячої української книги. Одне, два видавництва, і тільки вони повинні мати оце право.

— А як же буде відбуватися їх конкурс?

— Це — питання перспективи. Я б хотіла, щоб це було якомога швидше.

Розпитувала Тетяна ЩЕРБАЧЕНКО

Я думаю, що зпані Світланою Зоріною ми завжди домовимося, бо я їй дуже симпатизую, її намаганням, її справам.

ПІСЛЯСЛОВО

Олександр АФОНІН,
Президент асоціації видавців та книгорозповсюджувачів

— «Буква-Орфей» сьогодні тільки виглядають монополістами, а насправді такими не є. Просто всі інші застрияли на старті. Але якщо все-таки вступить у дію закон про пільги книговиданню, усе буде дуже швидко нівелювано, у кожному регіоні з'являться свої монополісти.

Вони бізнесово грамотно вибудують свою структуру, заробляють гроші, і цей монополізм сьогодні потрібен Україні. Монополіста «Укркниги», яка раніше «доносила книжки в усі куточки

країни», немає. Просто «Буква» сьогодні виявилася на крок попереду від всіх інших, тих, хто боявся, розробляв щось своє, маленьке, мовляв, мені досить і цього.

Я думаю, найближчим часом з'явиться ще дві-три компанії, які працювати будуть у тому ж напрямку. Зараз ненікничий бізнес дивиться на те, що в книжки можна вкладати гроші. Але для цього потрібний рух законодавчий.

С.З.: — Досвід року роботи розвівав три основних міти: що в українській книжці немає майбутнього, що молодь не читає, і що книжка багатьом недоступна. Книжки купують всі соціальні пласти населення — і пенсіонери, і молодь, і багаті. Я можу сказати, що на сьогодні роздрібна ціна на книжку зличинно низька. Сьогодні її можуть купити всі. Якщо дивитися за ситуацією в Росії, побачимо, що ціна на книжку потрохи піднімається. Щось таке відбуватиметься й у нас. **Kr**

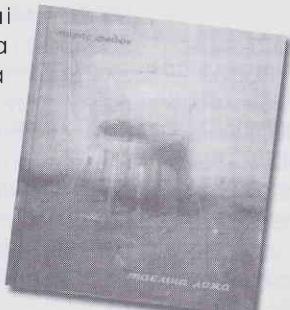
ЗОРІАД

ШЕВЧЕНКОВСЬКІ ПЕРЕГОНИ-2004: ТРЕТИЙ СТАРТ

Члени Шевченковського комітету визнали право 66 персонажів — письменників, митців, композиторів, режисерів і т.д. — бути причетними до сучасної культури. Проте в другий тур перейшли не всі, а лише 55 правильно «оформлених» достойників. У середині ж грудня після детального обговорення й таємного голосування було визначено 42 твори й роботи, які вирішено допустити до туру третього — визначального або ж передвизначально-го, то вже як складеться.

У номінації художня література, публіцистичні та культурологічні праці в змагалися такі автори: Юрій Барабаш (книги «Коли забуду тебе, Єрусалиме...» та «Гоголь і Шевченко. Порівняльно-типологічні студії»), Василь Боровий, Віра Вовк (Селянська), Микола Воробйов (його «Слуга півонії» є одним із лідерів осені в номінації «Голоси»), Андрій Гудима, Богдан Стельмах, Микола Томенко, Зоя Чегусова, Рауль Чілачава («Дві столиці», «Amore, more, ore...»), Ганна Чубач, Анатолій Кичинський, Остап Лапський, Валерій Ляхевич, Тетяна Малярчук, Олександр Міщенко (Олесь Воля), Михайло Олефіренко, Михайло Потупейко, Михайло Слабошпицький (його «Поет із пекла» поміж лідерів півріччя у номінації «Постаті»).

Потрапив до основного списку й Василь Слапчук. Щоправда, лише в якості поета: збірки «Навпроти течії трави» та «Сучок на костурі подорожнього». Ні критики, ані «Сліпого дощу» (див. рецензії в

16.00 грн

попередньому й цьому числах **Kr**), який загрожує бути найрезонанснішою книжкою року 2004-го, — немов і не існує. У Комітеті пояснюють, що, мовляв, печатки й підписи вже поставлено, а тому Слапчукову критику й прозу до уваги не братимуть. Що ж, у чиновників — своя логіка.

Є поміж претендентів і президент. Щоправда не України, хоча останній теж книжку написав, а Асоціації українських письменників — Тарас Федюк (*«Таємна ложа»* — поміж лідерів «Півріччя» в номінації «Голоси»).

Поміж інших претендентів до писаного слова сяку-таку дотичність мають такі претенденти: радіожурнал «Слово» (автор і редактор Тетяна Теодорович), художник Анатолій Бурдейний (автор пам'ятника Василеві Стусові у Вінниці) і знімальна команда фільму «Мамай» (автор сценарію і режисер Олесь Санін). **Kr**

Тарас ФЕДЮК. Таємна ложа. — Л.: Кальварія, 160 с. (п.) (Рецензія див. в **Kr** чч. II, I2'03)

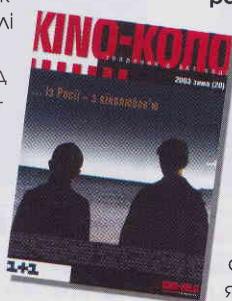
РОСІЙСЬКА ЛЮБОВ «KINO-KOLA»

Воно-то, канешно, любов — сліпая, ілі слепая, але... Прикро й цікаво водночас читати на шальтах класного українського кіно журналу не про своє, а про чуже кіно. Ще більш прикро, коли бачиш, що «чуже» кіно творять колишні й просто співітчизники, яким не знайшлося роботи на батьківщині й фільми яких стають окрасою вже не українського, а російського кіна. Із іншого боку — тішить, що країні майстри нашого кіна мають можливість і далі активно творчо самовиражатися, а що поки це не потрібно нашим державникам, то нічого не вдієш, приде час, і, може, й нами керуватимуть люди, для яких культура — не лише футбол...

Погодьмося, по-всякому можна ставити до імен **Олександра РОДНЯНСЬКОГО** й **Станіслава ГОВОРУХИНА**, **Романа БАЛЯНЯ** й **Гагіка КАРАПЕТЯНА**, але ніхто, маємо надію, не заперечуватиме, що, по-перше, усі вони — справжні профі, й по-друге, всі в різний час із успіхом працювали в Україні. Інтерв'ю з ними вміщено в числі «Зима (20)» за минулій рік.

О.Роднянський розмірковує над відмінностями російського й українського кіна: «Про об'єктивні чинники. Перші — економічна ситуація... обсяги грошей, що там обертаються, значно більші, ніж в Україні... Друге: традиція. Традиція, яка фіксує певну роль, що має відігравати кіно у плецанні національної культурної ситуації, національної суспільної мітології й політичної ідеології». Це було усвідомлено досить давно й успадковано... *Ні* в кого в російському уряді серед російських чиновників, бюрократів, продюсерів, тих, хто має стосунок до кінематографа та його фінансування, немає жодного сумніву — навіщо це кіно, яку саме роль воно відіграє. А в Україні це — питання».

Натомість С.Говорухін, який на гроші Мінкульту Росії зняв кіно-гімн жінці під назвою «Благословіть жінку», дошукується відповідей на питання, яким же має бути съогоднішній кіногерой? І доходить парадоксального висновку: «Я можу сказати, чого не треба. Ну, пряміром, герой «Бригади» не потрібні. Хоча, на мій погляд, це дуже тала-

новита картина, вона і шкідлива тому, що зроблена дуже добре...»

Кінонекритик **Сергій ТРИМБАЧ** робить цікавий і драстичний аналіз того, що найбільш ображає нашу національну пиху: «*«Росі і малоросі в кіні російському, українському, і прочая, і прочая...»*

Його висновки не надто втішають, бо, зважаючи на те, що «на статус «ядра» (мова про «ядро» радянського суспільства — Kr) українці ніяк не тягнули», а якесь обличчя такій великій нації таки необхідно було наліпити, то об'єктивно й суб'єктивно на основі фольклорних мотивів цей ярлик почав відгонити спершу етнографізмом, потім — анахронізмом, згодом — оперетковістю, й насамкінць — зверхністю. Усе — справедливо, якщо ти не можеш формувати, формують тебе...

Не забуває часопис і про «Коло книги». Цього разу в центрі уваги опинився «Короткий словник жаргонної лексики української мови» Лесі Ставицької. **Михайло БРИНИХ** із цього приводу сформулював: «Як дeкласований елемент у подільському генделику не може опанувати свої почуття Франковими метафорами, так само засяг цієї роботи конфліктує з класичними словниковими стратегіями». Дещо бездоказово, але ж кожен сам постулює свої постулювання. **Kr**

ЩО Й КУДИ НЕСЕ ОБРАЗ?

Про відродження традиції «зорової» поезії «на перетині «бароко — съогодніння» в високих котурнів розмірковує **Катерина БОЙЧЕНКО**: «Образ несе в собі деякі властивості денотату (емблематична поезія), оскільки зриме в естетиці бароко виступає як відображення «незримої, сокровенної й невизначененої сущності Бога». Символічно-візуальна мова натяку й навіювання передає дещо, не адекватне зовнішньому вираженню (формі + слову)».

ДИСКУРС ЯК ВИГАДКА

Олена КАПЛЕНКО переконує, що в структурі «Наратологічного словника» «особливої уваги заслуговує дискурс вигадки в структурі наратору». Крім того рецензента словника відзначає, що в тому ж словнику містким виявилось питання: «[д]ентичні за

змістом такі феномени, як життя і життєва історія, чи це різномірні поняття, втягнуті в єдиний безперервний процес продукування значень і сенсів». Дехто з дослідників вважає «оповідні структури основною формою існування вимислу в культурі», але навіть якщо «проговорена реальність виявиться помилкою репрезентації, все ж на рівні індивідуально-об'єктивного усвідомлення вона беззапеляційно набуває статусу істинності, бо... виступає, по суті, найадекватнішим способом відображення обмеженого людського знання про багатогранний довколишній світ». **Kr**

ДАЙДЖЕСТ

ПЕРЕОДИЧНЕ ЖИТТЯ

ЯК УКРАЇНЦІ УКРАЇНОФІЛЬСТВУ ОПОНУВАЛИ

Іван ХИМКА та **Анджей НОВАК** ламають списи навколо історичних книжок і зокрема книжки А.І.Міллера «Український вопрос» в політике властей і русском общественном мнении (вторая половина XIX в.)» (С.-П., 2000). Даючи оцінку книжці, І.Химка постулює: «Те, що серед опонентів українофільства були етнічні українці, не є відкриттям, але тільки Міллєрова праця прояснила, наскільки важливою була їхня роль».

ХАВАЛОК БОЙЧЕНКА

«Щось на кшталт шатоку» **Сашка БОЙЧЕНКА** анонсується журналом у такий спосіб: «Загальне враження від книжки досить фрагментарне: вечевид, через тематичний еклектизм і брак якогось єднально-го елемента відчуття розпорощеності текстів та постульованої аморфності таки не зникає. Хоча авторів це, здається, нітрохи не шкодить. Бо це його розповідь про світ загалом і літературу зокрема».

СОВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛІЗМ

Ігор ТОРБАКОВ, у статті напозір політологічній, або ж такій, яку ми звично окреслюємо цим маркером, каже: «Більшовицькі діяння, якщо до них долучити знання про те, як закінчилася історія СССР, дозволили деяким сучасним науковцям дійти» доволі дивних висновків.

А саме:

«Юрій Сльозкін стверджує, що совєтську національну політику формували й здійснювали «націоналісти».

«Тері Мартін... називає більшовицьких націєбудівників «інтернаціоналістичними націоналістами, чи, радше, націоналістами позитивної дії».

«Роджер Брубейкер: У тому й полягає неповторність совєтської національної політики — в її безпрецедентній плутанині національного начала й національності як організаційного принципу суспільного та політичного устрою і на загальнодержавному, і на місцевому рівнях. Жодна інша держава не просунулася так далеко в підтримці кодифікації, інституалізації, навіть (у певних випадках) віднайденні національного начала і національності на місцевому рівні, водночас нічого не зробивши, щоб інституалізувати їх на рівні всієї держави».

ДАЙДЖЕСТ

29

ВИ ШУКАЄТЕ КНИГУ?

Скористайтесь допомогою служби «Книга — поштою».

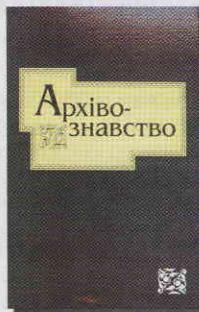
Будь-яку книжку з розміщених на наших сторінках з позначкою Ви можете замовити в нас та отримати на пошті післяплатою.

Для цього треба **надіслати нам замовлення**, в якому обов'язково **вказати**: автора книги, назву книги, назив видавництва.

Адреса для замовлення: ТОВ «Редакція газети «Книжник-review», а/с 135, Київ-70, 04070.

Повний праїс наших книжок Ви також **можете замовити** за цією адресою:

olga@elitprofi.com.ua або ознайомитися з ним на сайті www.review.kiev.ua

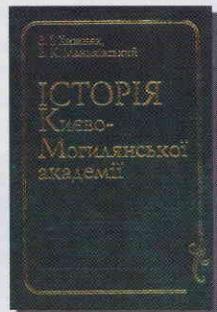
44.00 грн

44.00 грн

44.00 грн

21.50 грн

24.50 грн

1. Архівознавство. — К.: КМ Академія, 356 с. (о)

Архіви — то річ у собі, і мало хто може оцінити важливість архівної справи доти, доки не доведеться йому в тих архівах шукати загублений документ. Часто це вдається, інколи — ні, бо більш занедбаної діяльності, здається, годі їх шукати. Відтак, аби колись українські архіви привели до належного стану, наразі випущено підручник, де архівознавство представлено «як наукову систему й навчальну дисципліну».

2. Хрестоматія з архівознавства. — К.: КМ Академія, 408 с. (о)

Доповнення й добра ілюстрація до підручника «Архівознавство». Тут — і текст Закону України «Про національний архівний фонд та архівні установи», і нормативні акти та методичні рекомендації з питань діяльності архівних установ. А ще — наукові статті. І як же без них, людей, які на собі тягнуть від архівної справи й намагаються витворити загальноукраїнські стандарти оформлення архівних документів і вдосконалити «принципи і методи теорії описування».

3. Нариси історії архівної справи в Україні. — К.: КМ Академія, 612 с. (о)

Виявляється, архіви не завжди перебували в такому занедбаному стані, як сьогодні. Бо архів — то не лише історія, але й вплив на сучасність, на вироблення точок зору, ідеологію врешті-решт.

Той папірець є, а того документу — немає, а може, й не було ніколи... Це ж процес, яким можна (але чи треба?) керувати. В «Нарисах...» висвітлено «історію архівів та архівної справи на теренах України від найдавніших часів до 2001 р.» Показано «особливості створення архівних установ та організацію їх діяльності, формування та міграції архівних фондів і колекцій».

4. З.І.ХИЖНЯК, В.К.МАНЬКІВСЬКИЙ. Історія Києво-Могилянської академії. — К.: КМ Академія, 184 с. (п)

Чи був в Україні інший навчальний заклад, який би спровів такий значний вплив на розвиток вітчизняної освіти, науки чи культури? Відповідь, як розумієте, риторична. Упродовж віків саме Києво-Могилянська академія була «виразником іносієм традиційних рис духовності українського народу», формувала його свідомість, спонукала відстоювати віру батьків і національну свободу.

5. Український голод 1932-1933: Свідчення тих, хто вижив. — К.: КМ Академія, 296 с. (о) (*Рецензія дів. таєк: Кр. ч. 24'03*)

«Це книга жахів, перед якою тъмяніють телевізійні й літературні «страшилки»... це не бачене у світі штучно зорганізоване лих забрало життя 9—14 мільйонів українських селян... Насильницька суспільна система активизувала під час голоду прояви найძикіших людських інстинктів — і це найстрашніше» (Юрій Хорунжий). Попри все, правду про минуле треба знати бодай заради майбутнього. У цій книзі, правду про жахіття голоду розповідають очевидці.

Кр.

НОВИНКИ «КНИГИ — ПОШТОЮ»

№ п/п	Назва книжки	Ціна
1.	ОЛЬНИЦЬКИЙ. Український футурізм (1914—1930). Л.: Літопис	26,00
2.	СЛЕПІШ. Соціологія постмодернізму. — Л.: Кальварія	30,00
3.	ДЯНЕВСЬКИЙ. Політичні системи України 1917—1920 років: спроби творення і причини поразки. — К.: Дух і Літера	37,00
4.	ОКРИВЕНКО, В.ПАВЛІВ. Енциклопедія нашого архівознавства. — К.: Дух і Літера	19,00
5.	САВЕРИНЦЕВ. Многоценная жемчужина. — К.: Дух і Літера	37,00
6.	Віцій гомін. Українська поезія другої половини ХХ століття. — К.: Грамота	19,00
7.	Перлинин духовності. Кн.1. Твори української світової літератури від часів Київської Русі до XVIII століття. — К.: Грамота	20,00
8.	Перлинин духовності. Кн.2. Твори української світової літератури від часів Київської Русі до XVIII століття. — К.: Грамота	20,00
9.	Шляхи сподівання. Українська література кінця XVIII — початку ХХ століття. — К.: Грамота	20,00
10.	Міфи України. — К.: Довіра	16,00
11.	Українсько-російський словник. — К.: Довіра	16,00

КНИГИ ЦЬОГО ЧИСЛА

№ п/п	Назва книжки	Ціна
1.	М.СОКОЛЯН. Колдо. Серія «Excerptis excipiendis». — К.: Факт	16,00
2.	В.СЛАПЧУК. Сліпий дощ. Серія «Excerptis excipiendis». — К.: Факт	16,00
3.	САНДРУХОВИЧ. Старі люди. — Івано-Франківськ: Лілех НВ	9,00
4.	О.БОЙЧЕНКО. Щось на штталт шатоку. — Івано-Франківськ: Лілех НВ	16,00
5.	М.КОРОЛЬ. Час постиглого каміння. — Івано-Франківськ: Лілех НВ	16,00
6.	Maskul't: Поетичний концерт: Юрій Андрухович, Андрій Бондар, Сергій Жадан. — К.: Критика	16,00
7.	П.МІДЯНКА. Діжма. — К.: Критика	16,00
8.	Д.СТИЛІЦ. Глобалізація та її тягар. — К.: КМ Академія	30,00
9.	Радуга. Число 10	6,00
10.	С.ПОЯРКОВ. Balance of Contradictions / Баланс Противоречий. — К.: Новий друк	382,00
11.	С.ПОЯРКОВ. Flawless Imperfection / Безукоризненное Несовершенство. — К.: Юнівест Прінт	282,00
12.	Т.ЯКОВЛЕВА. Руйна Гетьманщини: Від Переяславської ради-2 до Андріївської угоди (1659—1667 рр.) — К.: Основи	35,50
13.	А.АСЛУНД. Розбудова капіталізму. Економічні перетворення у країнах колишнього радянського блоку. — К.: Дух і Літера	44,00
14.	Геній місця. Львів, Leopolis, Lemberg, Lvow. — Л.: Часопис «Ї»	33,00

15-Й ДЕНЬ СІЧНЯ

«Якщо літерою «А» позначити життєвий успіх, то вона буде дорівнювати «Х» плюс «У» плюс «Z». Де «Х» — кількість вкладеної праці, «У» — гра, а «Z» — вміння тримати стуленими свої уста».

(Альберт Ейнштейн,
15 січня 1950)

1622 Народився французький комедіограф, актор, театральний діяч і реформатор сценічного мистецтва Мольєр (Жан Батист Поклен). Він зумів поєднати традиції народного театру з класицизмом і витворив жанр соціально-побутової комедії, де висміював упередженість забобоні дворян та обмеженість буржуа.

1725 Народився російський полководець і державний діяч, генерал-губернатор Малоросії Петро Рум'янцев-Задунайський. Значною мірою саме його зусиллями було підірвано політичну автономію Гетьманщини.

1821 Народився український історик, археограф і філолог Антоній Петрушевич — один із засновників «Головної Руської Ради» і товариства «Галицько-Руська Матиця».

1871 Народився український вчений-сходознавець і письменник Агатангел Кримський. Він вільно володів майже 60 мовами Сходу, Середньої Азії, Кавказу та Західної Європи. У червні — листопаді 1918-го разом із В.Вернадським і М.Василенком був одним із організаторів УАН, і до 1929-го — незмінним секретарем та головою її історично-філологічного відділу.

1897 Реформа Віtte (закон про запровадження золотого обігу) в Російській імперії. Аж до Першої світової війни це залишило країні тверду валюту та привели іноземного капіталу.

1906 Народився найуспішніший колекціонер славетних жінок, грецький судновласник-мільйонер Аристотел Онасис. Найвідоміші з його дружин — оперна примадонна Марія Калас та Жаклін Кеннеді.

1908 У Стародубі Чернігівської губернії відбулося грандіозне зібрання спадкоємців гетьмана Полуботка. Вони з'їхалися сюди зі всіх кінців Російської імперії, аби визначити долю скарбу. Річ у тому, що 1720-го на зберігання у Вест-Індську компанію від імені цієї людини було зроблено золотий вклад без «конфіскації за давністю» з розрахунком 4% річних. На початок ХХ століття капітал склав 213 мін. рублів. Утім, справа тягнеться до цього часу, а сам спадок уже перевищив суму в один трильйон фунтів. Цікаво, чи вдастся комусь отримати ці гроші.

1930 Уведено «Трудові книжки», що стали невід'ємною складовою радянського способу життя.

КНИЖНИК-КАЛЕНДАР

ТОП — грудень 2003

літературно-книжкова проблематика в періоді загального спрямування

Рейтинг укладений за сукупністю експертних оцінок регулярності появи матеріалів літературно-книжкової проблематики та резонансності окремих публікацій. Моніторинг здійснювався за 55-ма виданнями.

Країні матеріали

1 (1)*		Оксана ЗАБУЖКО. Секрет популярності; Константин МОСКАЛЕЦЬ. Метафізика быта; Ігор БОНДАРЬ-ТЕРЕЩЕНКО. Дужина обручей на бочку незалежності (02.12.2003); СЕРГЕЙ ВАСИЛЬЕВ-младший. Независимость на свалке (09.12); МИХАЙЛ БРЫНЫХ. Заклинание феникса (16.12.2003)
2 (2)		Михаїло БРИНИХ. Лохотрон інженера Стогова (06.12.2003); Катерина і Тарас ПАНЬО. Чутки про смерть жанру (13.12.2003); Михаїло БРИНИХ. Ім'я тиші (06.12.2003)
3 (3)		Людмила ТАРАН, Тарас УНГУРЯН. Щотижнева сторінка «Слово» (24.12.2003)
4 (-)		Інна КОРНЕЛЮК. Ігор Бондарь-Терещенко: Я скромен в биту (10.12.2003); Інна КОРНЕЛЮК. Олександр Бойченко: Нормальний чоловік в інтерв'ю правдиво про себе не говорить (19.11.2003)
5 (10)		Іда ВОРС. Пошуки кохання на сміттярці мрій; Петро КОРОБЧУК. Фіг вам (12.12.2003)
6 (-)		Літературний маскарад (06.12.2003); Ольга ИВАНЕНКО. Азбуки для бізнесменов (20.12.2003)
7 (12)		Етажерка с Юрием Чеканом (08, 22, 29.12.2003)

8 (7) «Ратуша»; 9 (-) «Голос України»; 10 (8) «Львівська газета»; 11 (-) «Україна молода»; 12 (11) «День»; 13 (14) «Високий замок»; 14 (-) «Власть і політика»; 15 (15) «Українське слово».

* у дужках — місце в попередньому рейтингу

ТОП — 2003

Усього впродовж 2003-го до гіт-параду «Книжникова медіа-панель» (визначається 15 позицій) потрапляли 36 видань. Зведений рейтинг року розраховувався шляхом ділення суми місць на кількість позицій (не враховувалися показники видань, які фігурували в рейтингу менше 6 місяців).

	Місячні рейтинги												R	
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII		
1	«Дзеркало тижня»	2	1	2	1	3	2	1	2	1	1	2	2	1,7
2	«Столичные новості»	3	3	1	4	1	1	2	3	3	7	1	1	2,5
3	«Україна молода»	4	5	3	3	2	4	3	8	7	5	—	11	5,0
4	«День»	1	6	11	6	4	7	8	1	8	6	11	12	5,9
5	«Поступ»	—	11	—	5	7	6	4	4	4	13	—	4	6,4
6	«Львівська газета»	—	—	5	2	8	3	5	11	5	14	8	10	7,1
7	«ПiК»	—	2	8	9	5	8	12	12	10	2	10	5	7,5
8	«Вечірній Київ»	—	4	12	13	12	12	11	6	11	3	3	3	8,2
9	«Високий замок»	8	—	10	7	6	9	—	5	15	8	14	13	9,5
10	«Київські ведомості»	10	7	13	11	10	5	10	13	—	—	—	—	9,9
11	«Кореспондент»	—	9	9	15	15	—	7	15	—	—	—	6	10,9
12	«Голос України»	14	10	14	8	13	13	—	—	—	—	—	9	11,6
13	«Українське слово»	9	12	—	10	11	14	6	14	12	11	15	15	11,7

Нагадаємо, що в попередньому річному рейтингу Топ-2002 верхні місця посіли: 1. «Дзеркало тижня», 2. «ПiК», 3. «День», 4. «Українське слово», 5. «2000», 6. «Столичные новості», 7. «Київські ведомості».

Кг

КНИЖНИКОВА МЕДІА-ПАНЕЛЬ

приватні передплатні агенти

44-64

ПЕРЕДПЛАТА
2003/2004

де можна купити "Кг"

Дніпропетровськ
вул. Столярова, 10, оф.8
778-00-93
"Бібліотека прес-інформ"

Дніпропетровськ
вул. Набережна Леніна, 15а
744-16-61, 744-14-35
ТОВ "Фірма "Меркурій"

Донецьк
вул. Артема, 84
381-09-32
"Ідея"

Запоріжжя
вул. Леніна, 152в, 405
61-10-71, 49-00-44
ПП "Випорхонюк"

Київ
вул. Генерала Шутова, 9
456-78-79
ТОВ "Бізнес Преса"

Київ
вул. Мала Житомирська, 11, к.2
228-00-24, 228-61-65
ТОВ "Фірма "Періодика"

Київ
вул. Набережно-Лугова, 7
290-77-45, 573-96-49
АТЗТ "Самміт"

Львів
вул. Генерала Чупринки, 71, 117а
97-15-15, 97-02-18
РА "Львівські оголошення"

Миколаїв
вул. Дунаєва, 36
47-35-03, 47-25-47
ТОВ "Hoy-Xay"

ціни на передплату	
3 місяці	15,15
6 місяців	30,30
12 місяців	60,60*

* всі ціни вказано у гривнях

21644

НАШ INDEX

КІЇВЩИНА

книгарня "БУІВА"
(вул. Льва Толстого, 11/61)
книгарня "ДНІПРО"
(вул. Володимирська, 42)
книгарня "ЗНАННЯ"
(вул. Хрестатик, 44)
книгарня "КАЗКА"
(вул. Райдужна, 15)
книгарня "НАУКОВА ДУМКА"
(вул. Грушевського, 4)
книгарня "ОБЕРЕГИ"
(вул. Саксаганського, 40/85)
книгарня "ОРФЕЙ"
(пр. Червоних козаків, 6)
книгарня "СЯЙВО"
(вул. Велика Васильківська, 6)
книгарня КМ Академії
(вул. Сковороди, 2)
книгарня "МИСТЕЦТВО"
(вул. Хрестатик, 24)
кав'ярня-книгарня "БАБУЇН"
(вул. Б.Хмельницького, 39)
Янка Костянтина РОДИКА
(Андріївський узвіз, 2в)
інтернет-магазин "БАМБУК"
(www.bambook.com)
торговельний центр "КВАДРАТ"
(пл. Слави, ятка "Українська книга")
книжковий базар "ПЕТРІВКА"
(ряд 51, місце 5, 6)
мережа кіосків "ФАСТИВПРЕСА"

ІВАНО-ФРАНКІВЩИНА

книгарня "КРЕДО"
(м. Калуш, пр. Лесі Українки, 14)
книгарня "АЗБУКА КЛАСИКІЙ"
(м. Коломия, ТЦ "Водолій")
книгарня "БЕРЕГІНЯ"
(вул. Січових стрільців, 15)
мережа кіосків "ЗПС"
поштові відділення УКРПОШТИ

РІВНЕ

книгарня "ДРУЖБА"
(Майдан незалежності, 5)
книгарня "ЗНАННЯ"
(Майдан незалежності, 5)
книгарня "СЛОВО"
(вул. Соборна, 57)
поштові відділення УКРПОШТИ

ДНІПРОПЕТРОВСЬК

книгарня "КНИЖКОВИЙ СВІТ"
(вул. Леніна, 11)
книгарня "ТЕХНІЧНА КНИГА"
(вул. Карла Маркса, 40)
книгарня "ПРИДНІПРОВСЬКА"
(вул. 60-річчя Жовтня, 2)
книгарня "КНИГИ" №6
(вул. Воронцов, 9)
книгарня "КНИГИ" №85
(вул. Косюра, 36-а)
книгарня "КНИГИ" №116
(вул. Капікова, 53)
поштові відділення УКРПОШТИ

ЛЬВІВЩИНА

книгарня "ГЛОБУС"
(вул. Галицька, 12)
книгарня "КНИГАРНЯ НТШ"
(пр. Шевченка, 8)
книгарня "УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ"
(пр. Шевченка, 8)
книгарня "ЕНЕЙ"
(вул. Тургенєва, 52/7)
книгарня "ЦЕНТР УКРАЇНСЬКОЇ КНИГИ"
(вул. В. Великого, 34)
книгарня "СКАРБНИЦЯ"
(вул. Фурманська, 5/28)
мережа кіосків "ТОВ ПРЕСА"
мережа кіосків "ТОРГПРЕСА"

ЧЕРКАСИ

мережа кіосків "ТОВ ТОРГПРЕСА"
мережа кіосків ТОВ "ПРЕСА"

ДОНЕЦЬК

книгарня "АВТОГРАФ"
(вул. Університетська, 12)
передплатне агентство "НВП "ІДЕЯ"
(вул. Артема, 84)

ЧЕРНІГІВ

книгарня "ЦЕНТР УКРАЇНСЬКОЇ КНИГИ"
(вул. Центральна, 10)
книгарня "НАУКА"
(вул. Заньковецької, 4)

ЗАПОРІЖЖЯ

мережа кіосків ТОВ "ТОРГПРЕСА"
книгарня "КНИЖКОВИЙ СВІТ" №1
(вул. Красногвардійська, 27а)
книгарня "КНИЖКОВИЙ СВІТ" №2
(вул. Перемоги, 63)
книгарня "КНИЖКОВИЙ СВІТ" №3
(вул. Чарівна, 145а)
книгарня "КНИЖКОВИЙ СВІТ" №4
(вул. Задніпровська, 48а)

ЛУЦЬК

мережа кіосків "ІНТЕРПРЕС-ЛУЦЬК"

УЖГОРОД

книгарня "КОБЗАР"
(пл. Корятовича, 1)

ХАРКІВ

поштові відділення УКРПОШТИ

ЧЕРНІГІВ

поштові відділення УКРПОШТИ

ВІННИЧИНА

мережа кіосків ТОВ "ПРЕСА"

ОДЕСА

книгарня "ЕПОС"
(вул. Троїцька, 28)

